

FREEWAVE

nr. 487

NOSTALGIE

www.freewave-media-magazine.nl

COLOFON

Exploitatie: Stichting Media Communicatie

Hoofdredacteur: Hans Knot

Lay-out: Jan van Heeren

Vaste medewerkers:

Paul de Haan, André van Os, Lieuwe van der Velde, Martin van der Ven

Verantwoordelijke uitgever:

Stichting Media Communicatie, Jan-Fré Vos,

Kornoeljestraat 4a, 9741 JB Groningen

E-mail: info@mediacommunicatie.nl

www.mediacommunicatie.nl

Correspondentieadres:

Hans Knot,

Populierenlaan 8, 9741 HE Groningen

E-mail: hknot@home.nl

www.hansknot.com - www.soundscape.info

Lidmaatschap:

Een abonnement op Freewave Media Magazine (digitaal) kost tegenwoordig HELEMAAL NIETS!

Uiteraard staat het u vrij een donatie naar SMC te sturen. (Zie hieronder.)

U kunt het pdf-bestand downloaden op:

www.freewave-media-magazine.nl

Transacties en donaties:

ING-rekening: NL85 INGB 0004 0657 00 t.n.v.

Mediacommunicatie, Groningen (BIC: INGBNL2A)

 -betaling ook mogelijk

Adverteren in Freewave Nostalgie is mogelijk. E-mail: info@mediacommunicatie.nl

FOTO'S

Indien niet anders vermeld zijn alle foto's uit het Freewave en Offshore Echo's archief.

ISSN NR. 1381-8562

COVER:

Glasdia van professor Bladergroen, eind jaren '50. Zie: Kindonvriendelijke gemeenten, pagina 6

foto: Collectie Orthopedagogiek, Rijksuniversiteit Groningen

Beste lezers,

Nadat onze website begin dit jaar in een nieuw jasje is gestoken, krijgen we nog immer nieuwe aanmeldingen voor de nieuwsbrief. Via deze brief wordt u regelmatig op de hoogte gehouden van updates op de site. Maar natuurlijk melden we het u ook wanneer er een pdf-versie zoals deze verschijnt. Langzaam maar zeker verschijnen ook alle Freewaves die ooit zijn verschenen als pdf-download op de site. Rond deze tijd worden de jaren 1984 t/m 1986 online gezet. Er blijft dus genoeg te beleven op de site.

Bedankt voor de belangstelling voor onze SMC-voorzitter Jan-Fré Vos. Hij heeft zeer recent een operatie gehad die goed is verlopen en we hopen dat hij in de komende periode verder zal herstellen!

Veel leesplezier en wellicht tot ziens op de RadioDay in Harlingen

Jan van Heeren

Inhoud

Om ook even te weten	3
Herinnering Rob Bosman Jansen	5
Kindonvriendelijke gemeenten	6
Omroephistorie: Hek	8
Opmerkelijke introductie	9
Meer poen om welzijnswerk te doen	12
Omroephistorie: Koos Koster	15
Beter horen	16
Zoutelande en een klein detail	17
Vliegende schijven	18
100 Jaar de Bal-lamp, deel 4	20
Wasted Words	24
Omroephistorie: TeleVizier	27
Veranderingen in de stad Groningen, 1967	28
Overval op de Groninger Boekverkoper	30
Stokvis	32
Zeezenderfantasie anno 1934	34
Omroephistorie: Belastingaanslag	35
Veranderingen in het Noorderstationgebied	36
Omroephistorie: Beeldreligie	39
Oh! Calcutta! en aanstoot aan bloot in 1971	40
Bij de volgende toon is het.....	43
Internet surftips	45
Programma RadioDay 2017	47

Om ook even te weten

TEKST:
HANS KNOT

foto: Polaroid Swinger -
By Camerafiend at English Wikipedia, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=44757264>

Nog geen waarschuwing voor roken in 1967

Teksten op pakjes sigaretten was al langer de bedoeling. Op 1 juni 1967 maakte de toenmalige staatssecretaris voor de Volksgezondheid, dr. R. J. H. Kruisinga, bekend dat hij bereid zou zijn in de Benelux-commissie voor de volksgezondheid de vraag aan de orde te stellen of het aanbeveling verdiende de sigarettenindustrie te verplichten op de verpakking een waarschuwing aan te brengen, waarin op de gevaren van het roken kon worden gewezen.

Het bestuur van het Koningin Wilhelminafonds had er bij de Onderminister op aangedrongen een wettelijke regeling in het leven te roepen, waarbij de fabrikanten konden worden verplicht de teer- en nicotinegehalten op de verpakking te vermelden. Het fonds wenste die vermelding ook in reclameboodschappen. Deze suggestie zou volgens dr. Kruisinga, naar hij liet blijken, zorgvuldig moeten worden overwogen. Hij stelde: "De reacties op een dergelijke vermelding zijn niet te overzien. Als wij tegen de gevaren van het roken gaan waarschuwen, dan op een manier die helpt".

Brutale ledenwervers

Vaak lees je dat bejaarden worden benaderd en ongewild worden opgelicht, hetgeen ook het geval was in de maand juni 1967. Drie colporteurs die probeerden nieuwe abonnementen op het radio- en televisieprogrammablad TROS-kompas te werven, hadden grote beroering gewekt in een Utrechts bejaardentehuis. Zonder zich te realiseren wat zij deden, hadden destijds tientallen bejaarden in dat rusthuis hun handtekening onder een papier gezet, dat later een aanmeldingsformulier bleek te zijn voor een abonnement op de radiogids.

Een van de bewoonsters vertelde dat een man bij haar aanbelde die haar een exemplaar van het TROS-kompas gaf. Zij nam het aan, waarop de man haar vroeg een handtekening te zetten. De bejaarde vrouw deed het want ze dacht dat het reclame was, waarbij ze even voor ontvangst diende te tekenen. Later in de middag sprak zij andere vrouwen uit het rusthuis die vertelden dat zij ook hadden getekend. Zij hadden achteraf pas begrepen wat zij eigenlijk getekend hadden: een abonnementopgave.

Zuster W. Prins, directrice van 't bejaardentehuis, vertelde dat

zij gealarmeerd werd door een verzorgster, die meldde dat er drie mannen door het huis liepen. Direct gaf zuster Prins enkele mannelijke personeelsleden opdracht de drie mannen bij haar te brengen. Zij begreep er niets van hoe de mannen binnengekomen zouden zijn, omdat iedereen via de portier het rusthuis betrad.

Een van de die aangehouden personen vertelde haar dat zij door de dienstingang binnen waren gekomen en toen via de keuken en de personeelsafdeling op de gangen kwamen, waar de kamers van de bewoners op uitkomen. Mejuffrouw Prins hoorde van de bewoners dat de mannen zonder bellen de kamers van de bejaarden binnenkwamen. Als zij om een handtekening vroegen, legden zij hun hand over het papier zodat de tekst niet te lezen was.

Mr. Landré, voorzitter van de TROS vertelde direct na het bekend worden van het voorval dat de bejaarden die zich niet willen abonneren op het TROS-kompas weer als lid afgevoerd zouden worden.

Terugblik

Soms vraag ik wel eens aan een jongere, als het gaat om een nieuwigheid, een lijstje te maken. Op dat lijstje dienen dingen te staan die tijdens mijn leven zijn geïntroduceerd. Dat er bijvoorbeeld vroeger bij ons in huis geen douche was of televisie, valt bij de meeste jongeren in de categorie 'ongelofelijk'. En daar is dan het mobieltje waarmee ze van alles kunnen doen en met de hele wereld in contact kunnen staan tegen een redelijk bedrag. Vroeger was een telefoongesprek naar Amerika peperduur, nu doe je het bijvoorbeeld voor bijna niets via Skype.

Tientallen foto's worden er door velen dagelijks gemaakt voor niets. Zal men er bij stilstaan dat bijvoorbeeld het Polaroid fototoestel, waar na een 15-tal seconden een kant en klare foto uitkwam, een uitvinding uit 1967 was? In Groningen werd het toestel geïntroduceerd door Fotohandel Jos Lange aan de Noorderhaven 1, het pand waar nu Koopal in zit. Als verwoed verzamelaar van zwart-wit fotografie was het voor mij een regelmatige tocht naar dit bedrijf, waar men vakwerk afleverde. Het afgebeelde toestel heb ik echter nooit aangeschaft en wel omdat de kleurenkwaliteit me bitter tegenviel.

Ondertussen is in 2015 een nieuwe versie van de Polaroid op de markt gebracht doordat Fujifilm de Instax 210 wide presenteerde. Een Polaroid camera die in een mum van tijd panoramafoto's schiet! De prijs ligt rond de 75 euro wat ongeveer dezelfde prijs in guldens was in 1967 bij de eerste introductie. Alleen dient de nieuwe versie natuurlijk gezien te worden als een gadget.

Geen zenderonderbrekingen meer

Op 16 januari 1950 werden zenderonderbrekingen in de radioprogrammering van Hilversum stopgezet. Sinds 15 november 1949 was er iedere ochtend tussen half 8 en half 9, evenals tussen half 5 en half 6 in de middag, totale stilte op de radio. De regering was tot deze maatregel gekomen om op die manier te komen tot besparing van elektriciteit, die de middengolfzenders normaal gebruikten. De programma's, welke tijdens de zendersluiting waren geschrapt, werden weer opgenomen terwijl de verschuivingen van programma's op 16 november 1950 tevens kwamen te vervallen.

U zag hem op de t.v.

**maak nu zèlf
kant-en-klare foto's
in 15 seconden**

De Polaroid Swinger. Wij hebben hem in de winkel.

Voor slechts **f 74,50**

**Noorderhaven 1
Groningen
telefoon 25007**

Foto-Ciné Jos Lange

'Polaroid' en 'Swinger' zijn gedeponeerde handelsmerken
van Polaroid Corporation, Cambridge, Mass. U.S.A.

Herinnering Rob Bosman Jansen

tekst: Hans Knot/ Rob Bosman Jansen

Eerste zomerzondag leverde een record-verkeersdrukte op

● Een van de vele kettingbotsingen, welke dit week-einde op de smalle Groene Kruisweg zijn voorgekomen. Rechts aan Duitse busje, dat op andere auto's is gcrachoven.

Herinneringen in de Freewave Nostalgie zijn vrijwel altijd van vrolijke aard of brengen ons terug naar een tijd die we deels hadden vergeten maar toch werden terug gebracht door anderen, die herinneringen hadden vastgelegd door aantekeningen, kranten, dagboeken en meer te bewaren. Maar herinneringen kunnen natuurlijk ook van andere aard zijn, waarbij je jaren later nadat wat is gebeurd, realiseert dat het destijds gelukkig redelijk goed is afgelopen.

Zo stuurde lezer Rob Bosman Jansen mij recentelijk een ouderwetse brief met tevens in de enveloppe ingesloten een krantenknipsel uit 1963. Op zich altijd een heugelijk moment als er eens weer zo'n ouderwetse brief op de mat is gevallen. Ordentelijk geschreven zonder de vele fouten die een gemiddeld bericht, dat via moderne media tot ons komt, bevat. Het krantenknipsel was niet voor niets toegevoegd want het bracht Rob terug naar een ongeluk waarbij een aantal auto's was betrokken.

Rob: 'Ik vond dit oude knipsel, dat mijn vader had bewaard. Het zal in het voorjaar van 1963 zijn geweest dat wij op een zondag – mijn ouders en mijn broer en ik – in een witte Opel op weg gingen naar Rockanje. 's Avonds, op de terugweg naar huis, stonden we in wat we heden ten dage een 'file' noemen. Achter ons stond een zwarte Mercedes ook te wachten, toen plotseling een Volkswagen in volle vaart achter op de Mercedes klapte, wat een kettingreactie opleverde. Het knipsel haalde direct herinneringen naar boven aan het ongeluk, waarbij wij gelukkig geen van allen wat mankeerden.

Mijn vader hielp direct om een aantal kleine kinderen uit de zwarte Mercedes te halen, waarvan bleek dat ondermeer de benzinetank lekte door de klap. De Duitser die de Volkswagenbus bestuurde, bleek de file niet te hebben opgemerkt. Na enkele uren kon mijn vader de terugweg vervolgen. Wel was de Opel deels gedeukt, was een achterlicht kapot, terwijl ook de uitlaat het deels had begeven. Gelukkig liep het voor ons persoonlijk dus goed af. In die tijd had je nog geen hoofdsteun, laat staan dat er veiligheidsgordels waren.'

Het bleek dat het ongeluk niet het enige was dat op de bewuste zondagavond aan de Groenekruisweg in de omgeving van Geertvliet plaatsvond want diverse kettingbotsingen waren ontstaan doordat de automobilisten niet genoeg afstand bewaarden. Bij het ongeluk, waarbij de familie Bosman Jansen was betrokken, botsten in totaal zes auto's op elkaar. De chauffeur van de Volkswagenbus raakte ernstig gewond aan zijn hoofd en diende, net als een andere inzittende van één van de auto's, naar het Zuiderziekenhuis te worden vervoerd. Pas laat in de avond was de weg naar Voorne-Putten weer vrij gemaakt voor al het verkeer.

Een persoonlijke herinnering van meer dan een halve eeuw geleden van één van de lezers. Hebt u er ook één? Inzenden naar ons e-mailadres: HKnot@home.nl is voldoende.

Kindonvriendelijke gemeenten

tekst: Hans Knot

**foto's: collectie Orthopedagogiek
Rijksuniversiteit Groningen**

Een term die de laatste tiental jaren vaak wordt terug gezien in de media. Oorzaken zijn veelvuldig aan te wijzen zoals gemeenten die te weinig doen aan het opruimen van zwerfvuil, berekluuwen die niet gemaaid worden, maar ook armoede en tal van andere facetten kunnen een belangrijke rol spelen.

Al vele jaren zijn onderzoekmedewerkers van het Verwey-Jonker Instituut actief bij onderzoek dat betrekking heeft op de leefomstandigheden van het kind. Zo bleek uit resultaten van een onderzoek, waarvan de resultaten in 2014 bekend werden, dat het aantal kinderen dat opgroeit in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen, met meer dan tien procent was gestegen ten opzichte van een soortgelijk onderzoek in 2013.

Veel arme kinderen wonen buiten de grote steden, zo is te vinden in de publicatie 'Kinderen in Tel 2014', met onderzoeksgegevens over de periode 2009 tot 2012. Het onderzoek brengt de leefsituatie van kinderen in gemeentes in beeld op basis van elf indicatoren gebaseerd op het VN-Kinderrechtenverdrag. De organisaties die samen 'Kinderen in Tel' vormen, adviseerden vervolgens de gemeenten met klem te zorgen voor armoedebeleid waarbij kinderen centraal staan. Dit is een belangrijk instrument om de leefsituatie van deze kinderen te verbeteren en hun rechten te garanderen.

Men heeft in de loop der jaren tal van onderzoeken uitgevoerd en zo werd in februari 2006 bekend dat de gemeente Harlingen op dat moment de meest kindonvriendelijke gemeente van Nederland was. Daarbij dient wel gemeld te worden dat grote steden als Amsterdam, Rotterdam en Den Haag ook geen stempel kregen als zou het een prettige plek zijn om met kinderen te wonen. Als zo vaak met dergelijke onderzoeken kwam het in Gelderland gelegen Rozendaal als zeer kindvriendelijk tevoorschijn.

Het voornoemde onderzoek werd uitgevoerd in 2004 in 467 gemeenten en de gepubliceerde cijfers gingen ondermeer over kindersterfte, jeugdcriminaliteit, werkloosheid onder jongeren, schoolverzuim, het aantal tienermoeders en zeer belangrijk het aantal kinderen dat een hectare speelruimte diende te delen.

Het was in 2004 dat voor het eerst een dergelijk onderzoek werd gedaan door de onderzoekers van het Verwey-Jonker instituut, dat gebeurde onder de noemer 'Kinderen in Tel' en in samenwerking met ondermeer

instanties als 'Jantje Beton', Defence for Children, Stichting Kinderpostzegels Nederland en Unicef.

Het eerste onderzoek was opgezet naar voorbeeld van 'Kids Count', een soortgelijk Amerikaans onderzoek uit 1990, een onderzoek dat het mogelijk maakte de situatie van kinderen in de ene staat te vergelijken met die in een andere staat van de VS.

Met de gegevens van het eerste onderzoek uit 2004 was het mogelijk de Nederlandse gemeenten met elkaar te vergelijken en de verschillen bleken groot. In het eerder gememoreerde Rozendaal bleek er totaal geen achterstandswijk te zijn terwijl in Rotterdam liefst 60% van de kinderen in een dergelijke wijk woonachtig was.

Daar kan aan worden toegevoegd dat uit het onderzoek bleek dat ook in de Noordelijke provincies het percentage opgroeiende jongeren ver boven het gemiddelde lag. Het waren nogal verschillen die voortkwamen uit het onderzoek. In Rozendaal deelden 10 kinderen een hectare als speelgrond terwijl bijvoorbeeld in Den Haag dit cijfer op 110 kinderen stond.

De resultaten van destijds en het terugvinden van een unieke diaserie over het buitenspel van het kind leidden in Groningen tot een samenwerking tussen pedagogisch historicus professor dr. Mineke van Essen en mediahistoricus Hans Knot tot het inrichten van een permanente tentoonstelling over het spel van het kind buiten de gesloten leefsituatie in de eind vijftiger en begin zestiger jaren van de vorige eeuw.

De teruggevonden 65 glasdia's werden in het einde van de jaren vijftig en in de jaren zestig door professor Wilhelmina Bladergroen gebruikt ten bate van haar colleges. In eerste instantie voor de colleges Ontwikkelingspsychologie en later voor de colleges Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Ook werd de serie ingezet bij de vele lezingen die ze in het land gaf.

Ze had met de inhoud van de diaserie een duidelijke boodschap mee te geven, waarbij vermeld dient te worden dat de dia-foto's destijds zijn gemaakt door haar pleegzoon Bert ten Hoopen. Professor Bladergroen was van mening dat het spelen van het kind in de omgeving van de openbare wegen te gevaarlijk was. Spelende kinderen in een grote doos, daarbij denkend dat het zijn/haar eigen huis was, had te vaak ongelukken opgeleverd. Daarom zag ze destijds veel meer toekomst voor het kind op grote open en tevens veilige plekken. Slechts een minimale omheining kon eventueel worden gepland.

Een speelplek voor het kind in de toenmalige speeltuinen was door Professor Bladergroen niet gewenst daar op die plekken het spel té veel zou zijn voorgekauwd en dus er te weinig sprake zou zijn van eigen ontwikkeling van het spel en dus het kind.

Dat niet alle woningbouwverenigingen destijds even gelukkig waren met de ideeën van Bladergroen mag blijken uit één van de waarschuwingsborden gericht aan jeugd en geplaatst op juist die gewenste open plekken.

Hek

Tekst:
André van Os

Het hekwerk rond het Mediapark werd eind jaren zeventig van de 20e eeuw neergezet om het omroepkwartier in Hilversum te beschermen tegen 'terroristische aanslagen'. Maar er lagen natuurlijk veel prozaïscher redenen aan ten grondslag, zoals in 1995 door Jaap Timmers werd opgetekend in de bundel Hilversum en de omroep. De heer Noteboom (NRU/NOS) herinnerde zich daarin de erfenis van NOS-voorzitter Schüttenhelm, bijgenaamd 'schrijver van het Groot Hekkenboek van Hilversum': "De omwonenden van (villawijk) Trompenberg waren fel tegen het hek (maar) wij wilden de eigendommen van de NOS beschermen tegen diefstal. Uiteindelijk hebben we het hekwerk weten door te drukken met als argument dat het omroepcomplex moest worden beschermd tegen terroristische aanslagen. De Molukse kapingen waren toen in het nieuws". Rond die tijd begonnen ook de 'uitgangscontroles' die meegenomen videorecorders en tv's uit de kofferbakken van het omroep personeel moesten vissen. Maar het tijdstip van zo'n uitgangscontrole was meestal bekend, zodat het personeel en masse koos voor de onbewaakte achteruitgang bij de Wereldomroep. Begin deze eeuw nog wilde NOB vastgoed, destijds eigenaar van het Mediapark, het hekwerk juist slopen en het omroepkwartier integreren met de rest van Hilversum. Kort daarna waren 'dreigtelefoontjes aan de NOS' (over de inhoud werden geen mededelingen gedaan) een mooie aanleiding om de open plekken in het hekwerk op te vullen (er was een charmante glooiing in het hek bij het Audiocentrum, bedoeld als handig opstapje voor indringers). Weer waren er echter spelbrekers: de Nederland 3-omroepen wilden niet achter een hek. En dat hoefde ook niet, want de gebouwen van NPS, VARA, VPRO (en toen nog RVU) stonden op eigen grond en daar had NOB vastgoed weinig over te zeggen. Geleidelijk werd het hek toch weggehaald, vonden de 11 september aanslagen plaats en werden er weer snel provisorische Heras-hekken neergezet. Tot de moord op Pim Fortuyn: de 11 september hekken waren nét weggehaald bij de RVU, waardoor moordenaar Volkert van der G. zo de straat op kon lopen, terwijl de ambulance voor Pim strandde voor het inmiddels hermetisch gesloten hek bij de hoofdingang... Anno 2017 zijn bijna alle hekken rond het Mediapark weg. Aan de Witte Kruislaan is nog een klein stukje te bewonderen.

Opmerkelijke introductie

tekst: Hans Knot

Onder het mom 'je dient toch wat te organiseren om telkens maar mensen te trekken' besloten de organisatoren van Expo 67 in het Canadese Montreal aandacht te besteden aan de geschiedenis van de typemachine en de meer toenmalige recente ontwikkelingen op dat gebied. Expo 67 was trouwens de 29ste wereldtentoonstelling en deze werd gehouden tussen 21 april en 27 oktober 1967 en internationaal werd de Expo 67 ook wel '1967 International and Universal Exposition' genoemd.

Het was één van de eerste wereldtentoonstellingen die ik, na die van Brussel, bewust heb gevolgd in de dagbladpers van destijds. Zo werd na afloop bekend gemaakt dat het een van de succesvolste wereldtentoonstellingen van de 20ste eeuw was geweest en dat vertegenwoordigingen uit 62 landen hun specialiteiten hadden ondergebracht in diverse stands. Meer dan 50 miljoen mensen hadden tijdens de voornoemde periode de Expo 67 bezocht.

Al in een zeer vroeg stadium was het idee ontstaan om in Canada een wereldtentoonstelling te organiseren. In 1958 maakte de toenmalige senator Mark Drouin de plannen bekend en hij stelde daarbij dat 1967 een prachtig jaar zou zijn de Expo te organiseren omdat in dat jaar tal van activiteiten zouden plaatsvinden die te maken hadden met een honderdjarig bestaan van Canada als natie. Maar in eerste instantie was er weinig reden tot juichen toen bekend werd dat in 1967 het organiseren van een dergelijke tentoonstelling waarschijnlijk zou worden toegewezen aan Moskou, waar in dat jaar de 50 jaar Russische Revolutie gevierd werd.

Kinautomat: het publiek kan kiezen of de film volgens de linker of rechter verhaallijn verder zal gaan. (Te zien op de Expo in het paviljoen van Tsjecho-Slowakije)

Om verschillende redenen ging de organisatie in Moskou niet door waardoor in 1962 alsnog Canada weer in beeld kwam en de stad Toronto verkozen werd tot de plek waar de wereldtentoonstelling plaats zou gaan vinden. De lokale politici in die stad waren het bij lange na niet eens over het organiseren van de Expo en bleizen het geheel af, waarna Montreal in beeld kwam. Maar

ook in deze stad was het enthousiasme, vijf jaar voordat het evenement plaats diende te vinden, laag te noemen. Gelukkig was daar Jean Drapeau, de toenmalige burgemeester die een team van nieuwe managers aanstelde en doorzette met zijn plannen. Hij liet onder meer een nieuw eiland aanleggen in St. Lawrence River, Saint Helène, waardoor er ook een koppeling kwam met bestaande eilanden St. Pierre en Notre Dame. Opmerkelijk is te noemen dat het nieuwe deel voornamelijk was

ontstaan na storting van materialen die in 1965 waren vrijgekomen bij het boren van de tunnels voor de Metro in Montreal.

Om de 90 verschillende paviljoens optimaal te kunnen bezoeken was er ook een Expo Express ingezet met volautomatische treinen, maar omdat de vrees bestond dat bezoekers niet zo snel in die tijd in een dergelijke trein zouden stappen werden wagonpersoneel ingezet om de deuren te sluiten. Iedere vijf minuten werd er een trein ingezet op het maar 5,7 kilometer lange traject.

Maar hoe zat het met de uitvinding genaamd 'typemachine'? Tal van landen hebben zo hun landgenoten als uitvinders geclaimd, In Engeland wordt altijd gesteld dat ene Henry Mill al in het jaar 1774 een octrooi kreeg op een apparaat dat iets van een schrijfmachine weg had. Zo hadden de Italianen ene Pellegrino Turri die een dergelijk apparaat ontwikkelde maar ook de Fransen hadden hun eigen uitvinder in de persoon van Xavier Progin en zo was er nog een aantal landen dat de uitvinding van de machine claimde.

Echter wordt de door Christopher Latham Sholes, Carlos Glidden en Samuel Soule uitgevonden schrijfmachine alom gezien als de enige echte omdat deze machine als eerste in meervoudige productie werd genomen. Nadat ze in eerste instantie een patent hadden aangevraagd en gekregen hadden ze de machines zelf in productie genomen in Milwaukee, maar in hetzelfde jaar 1867 werd het patent verkocht aan de familie E. Remington and Sons. Deze familie maakte vanaf dat moment niet alleen wapens en naaimachines maar ook typemachines. Het zou tot 1873 duren alvorens de eerste commerciële typemachine op de markt kwam in New York. In de loop van de daarop volgende decennia kwamen er allerlei machines op de markt, waaronder de later zeer populaire typemachines voor ondermeer schrijvers en vertegenwoordigers. Vrij snel werd het trouwens de geliefde typemachine in menig huishouden.

Natuurlijk waren er de nodige frustraties. Hoe vaak gebeurde het we niet dat tijdens het te snelle typen de letters op de aanslagstaafjes met elkaar in de war kwamen. Natuurlijk was er weer geen reservelint in huis als uiteindelijk het lint in de machine het begaf.

Omstreeks de tijd dat mijn werkend deel van het leven begon was er ook de introductie van de geavanceerde typemachine. Ik doel dan op de IBM machines met de letterbolletjes. Je kon gewenst de letterbolletjes wisselen zodat je in een ander lettertype ging werken. Bij mijn toenmalige werkgever, het Elektriciteitsbedrijf voor Groningen en Drente, werd er een speciale middag georganiseerd zodat alle dames op de typeafdeling – ook al een verloren gegaan woord – kennis konden nemen van de mogelijkheden van deze machine, die

werd geïntroduceerd door mejuffrouw Diana de Jonge. Het installeren en gebruiken van het correctielint ging met het nodige priegelwerk maar er was duidelijk vooruitgang geboekt.

Het introduceren van de IBM binnen het bedrijf liep ongeveer synchroon met de Wereldtentoonstelling EXPO 67 in Montreal en een van de nieuwigheden die daar werd geïntroduceerd was de schrijfmachine van de toekomst en werd omschreven als een 'computerachtige toestand die de mens al zover boven het hoofd is gegroeid, dat hij vragen stelt en wij maar hebben te antwoorden.' De machine werd door anderen weer de geduldige onderwijzer genoemd. Ik vond een verslag terug betreffende deze nieuwe ontdekking in 1967 waarin het volgende werd gemeld:

IBM schrijfmachine

'De bezoekers beleven een onbedaarlijk plezier. Aangemoedigd door de explicateur mogen zijn één voor één op een bankje plaatsnemen en hun naam en adres aan de machine toevertrouwen. Het getypte schrift werd vervolgens zichtbaar op een bord, dat de vorm had van een filmdoek.' Ook werden de 'leerlingen' getest op kennis. Op het projectiescherm verschenen objecten die men een naam diende te geven en als het antwoord niet goed was meldde de computer weer dat de persoon in kwestie bijvoorbeeld een sufferd was. De vraag is hoeveel van de bezoekers aan de stand in EXPO 67 door hadden dat we aan de vooravond stonden van de doorbraak van de personal computer, een 15-tal jaren later.

Het Nederlandse paviljoen - foto: Laurent Bélanger - Eigen werk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=30317803>

Meer poen om welzijnswerk te doen

tekst: Hans Knot

Zoals in vele steden waren er in Groningen in de jaren zestig en zeventig buurthuizen waarin de jeugd terecht kon voor spel, sport, vermaak en meer. Daarbij werd vooral rekening gehouden met jongeren afkomstig uit de achterstandsbuurten en waren sommige van de buurthuizen gericht om de jongeren een zekere plek te geven in de maatschappij. Jaarlijks een kamp in een aanliggende provincie was onderdeel van het pakket, waarbij de financiën deels van overheidswege werden beschikbaar gesteld maar verder de financiering door de betreffende organisatie zelf opgehoest diende te worden. Denk daarbij aan lidmaatschap, bijdrage aan activiteiten, donaties en schenkingen.

In de begin jaren zeventig kregen tal van organisaties, die zich voor de jongeren inzetten, het financieel moeilijk. Zo verscheen in februari 1971 het bericht dat het jongerencentrum Chappaqua, gevestigd aan de Zoutstraat in Groningen, mogelijk op 1 mei van dat jaar definitief dicht zou gaan. In de krant was te lezen dat stafleden van de Stichting Pro, die dit centrum exploiteerde, in de avond van 17 februari hierover mededelingen zouden doen in het kader van de landelijke actie 'Meer poen om welzijnswerk te doen'.

Het ging om een bijeenkomst die de volgende dag vanaf half negen in de avond over dit probleem tijdens een openbare informatieavond in Chappaqua zou worden gehouden. Aan bod kwamen de toenmalige slechte financiële toestand maar ook de maatregelen die het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk van plan was te treffen als wel de eventuele toekomstplannen van Chappaqua zelf. Daarbij behoorde

ook de geplande sluiting van het toenmalige gebouw aan de Zoutstraat.

De gesprekken, die met vertegenwoordigers van de gemeenteraad van Groningen gevoerd werden, hadden te doel onder andere een aantal financiële eisen op tafel te brengen en tot slot eventuele informatie te leveren over te voeren acties. Ook de andere clubhuizen in Groningen stonden die dag in het teken van de actie. Het programma dat men normaal draaide had plaatsgemaakt voor activiteiten, die speciaal gericht waren op de ondersteuning van de landelijke eisen voor meer financiële hulp aan het jeugdwerk.

In de avond van de 18de februari 1971 werden in alle clubhuizen informatiebijeenkomsten gehouden, waarvoor ook beleidsmensen en mensen, die betrokken waren bij de financiële nood van de clubhuizen, waren uitgenodigd. In ieder clubhuis werd door de leiding de eigen financiële positie uit de doeken gedaan. Bovendien werd er informatie verstrekt over de algemene situatie. Vooral het punt dat veel clubhuizen in Nederland uit puur geldgebrek noodgedwongen zouden sluiten, kwam aan de orde.

Na al het gepraat van ouderen over de financiële nood in de Nederlandse clubhuizen, liet ook de jeugd in Groningen zelf van zich horen. Ruim 300 kinderen, die wekelijks hun vertier zochten in de clubhuizen De Holm, De Heerd, SFL Boterdiep en De Borg, togen met voorop het draaiorgel De Arabier naar het stadhuis op de Grote Markt in Groningen. "Wij willen poen!" werd er geschreeuwd en daar konden voorbijgangers en gemeenteambtenaren het mee doen. De spandoeken, borden en pamfletten gaven soortgelijke teksten weer. Het was een enorm tumult voor het stadhuis wat ten koste van menig trouwpaartje ging, dat zich in trouwjurk en jacquet door de menigte kinderen moest wringen.

Intussen stond de toenmalige wethouder W. Hendriks, die de aangekondigde petitie zou aannemen, maar te wachten. Te midden van de kinderen, die de trappen oprenden, waren de petitie-aanbieders zoekgeraakt. Maar eind goed al goed want het wachten werd beloofd en een vriendelijk lachende wethouder nam de petitie, aangevuld met kleurige tekeningen, in ontvangst. Op het bordes liet hij zich toejuichen door de grote groep jongeren. Het gejuich was eigenlijk bedoeld voor de burgemeester, aangezien hij al aan een van de clubhuisleiders had laten doorschemeren toch meer geld voor de buurthuizen te willen uittrekken.

In de daarop volgende dag besteedde de regionale krant 'Nieuwsblad van het Noorden' aandacht aan de demonstratie van de jongeren: 'Als volwassen mensen een protestmars houden, dan laten ze tot slot weten wat hun eisen zijn om vervolgens zonder iets naar huis terug te wandelen. Bij kinderen gaat dat anders. Een hele stoet jonge bezoekers van de clubhuizen in de stad trok gistermiddag op naar het Groninger stadhuis. De clubhuizen zelf staakten; hun financiële positie is nogal matig, en daarom was er een landelijke actie 'Meer poen om welzijnswerk te doen'.

Toen de kinderen deze eis bij het stadhuis hadden geuit, bleven ze wachten: er moest poen komen, het is

ook belachelijk om te vragen om poen en dan weg te lopen. Veel kinderen hadden er het volste vertrouwen in dat een autoriteit naar buiten zou komen om ter plaatse de poen te overhandigen. De kinderen waren er maar met moeite toe te bewegen om zich zonder poen terug te trekken.

Overigens was het wel zo aardig geweest als tot slot van de manifestatie de wethouder Hendriks met een grote zak vol poen van de stadhuistrappen was komen zetten, want de meeste jeugd- en clubhuizen zijn hard bezig om in de geldzorgen te verdrinken. Al die huizen krijgen tachtig procent subsidie, maar de resterende 20 procent die ze zelf op dienen te brengen, is de laatste jaren uitgegroeid tot een gigantisch bedrag. Zo rekent de leiding van het clubhuis SFL Boterdiep dit jaar op een tekort van 9000 gulden. Als er niks gebeurt, moet het clubhuis volgend jaar dicht.'

De leiding van buurthuis De Heerd had ook een berekening laten maken en cijferde een te verwachten tekort van 10.000 gulden. De leiding van zorgclubhuis De Borg aan de Borgwal in Groningen kwam tot 4.000 gulden. Het eerder aangehaalde jongerencentrum Chappaqua aan de Zoutstraat in Groningen stond echter het water het hoogst aan de lippen met de verwachting van een tekort van tientallen duizenden guldens en het was de verwachting dat in mei van dat jaar de deuren dicht zouden gaan omdat exploitatie niet langer mogelijk zou zijn.

Het was dus niet voor niets dat destijds de overheid op allerlei manieren duidelijk werd gemaakt dat de nood hoog was gestegen en ingrijpen noodzakelijk was. Inderdaad trokken de overheid als wel de gemeente de portemonnee om de buurthuizen te ondersteunen, alleen was dat niet genoeg voor het buurthuis in de Zoutstraat dat noodgedwongen werd gesloten.

A
D
V
E
R
T
E
N
T
I
E

V
A
N

T
O
E
N

DE SCHRIK VAN GRONINGEN

Enorme prijsverhoging. Nu extra laagjes. Praktijkzorg de voormaas nog steeds!
WEEST ER NIET!!

<h2>WEEKENDTASSEN</h2> <p>NU 12.90</p>	<h2>WINDKING HANG LAMP</h2> <p>NU 11.90</p>	<h2>ROKZANELS</h2> <p>NU 8.75</p>	<h2>SKELTER</h2> <p>NU 28.50</p>
<h2>RIETEN STUUR- MANDJES</h2> <p>NU 8.90</p>	<h2>RIETSTIJVEN</h2> <p>NU 8.90</p>	<h2>RAFFIA LAMPJES</h2> <p>NU 4.69</p>	<h2>DRIEVIJELERS</h2> <p>NU 9.75</p>
<h2>AUTOPEDE</h2> <p>NU 24.90</p>	<h2>WINDSCHERM</h2> <p>NU 6.90</p>	<h1>F. GROENEVELD</h1> <p>BAZEMARKT 6</p>	

OMROEP-
HISTORIE:

Koos Koster

tekst: André van Os

Met kogels doorzeefde filmblikken van de IKON filmploeg.

Collectie Beeld en Geluid - foto: Jan van Heeren

In maart 1982 gaat een schok door omroepeland als bekend wordt dat verslaggevers Jan Kuiper en Koos Koster, cameraman Joop Willemsen en geluidsmen Hans ter Laag in El Salvador zijn vermoord. De ploeg maakt voor de IKON een documentaire in het door burgeroorlog geteisterde Midden-Amerikaanse staatje, waar linkse rebellen van de FMLN strijden tegen het door de VS gesteunde militaire regime. De vier Nederlanders worden 'gedood door gericht vuur (...) van soldaten behorende tot het geregelde Salvadoraanse leger', terwijl ze proberen de linies over te steken naar door de FMLN gecontroleerd gebied. Een storm van protest steekt op, maar de precieze omstandigheden van de hinderlaag worden nooit helemaal opgehelderd. Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken schrijft Jan Willem Bertens twee rapporten, waarin cruciale vragen onbeantwoord blijven. Zeker is dat de Nederlandse overheid een niet al te hard standpunt wil innemen tegenover de door de Amerikanen gesteunde regering van El Salvador. Een rapport van een VN-waarheidscommissie, dat elf jaar na de moorden verschijnt, wijst duidelijker in de richting van het leger maar verklaart ook niet het hele 'hoe en waarom'. Journalist Arnold Karskens wijdt in zijn boek 'Pleisters op de Ogen' een uitgebreid hoofdstuk aan de moorden op de IKON-ploeg. De toenmalige machthebbers in El Salvador zagen journalisten niet altijd als afzijdige toeschouwers, maar rekenden hen 'veelal tot het kamp van de linkse gewapende oppositie. Het verwijt is overdreven, maar niet geheel onterecht', merkt Karskens op. Koster en Kuiper werkten twee jaar voor hun dood actief mee aan de inzamelingsactie 'Wapens voor El Salvador'. Ze fungeerden als geldkoeriers voor de hulporganisatie Wilde Ganzen, waarvoor ze op de dag van hun dood 30.000 dollar op zak hadden. Het lijkt erop dat zowel de militairen als de FMLN daarvan op de hoogte waren. Het geld is nooit teruggevonden. Koster negeerde waarschuwingen van het regime en van collega's, die erop aandrongen het FMLN gebied via Honduras binnen te gaan. Er werden grote risico's genomen, in een tijd dat iedereen het bovendien normaal vond dat een journalist tegelijkertijd een soort actievoerder was - en omgekeerd.

De IKON filmploeg

tekst: Hans Knot

Nieuw speciale waardekaart ook
opstijend lang afstandsverkeer
naar krachtige verlichting
automatische volumeregeling

Deze speciale vinding stelt elektro-
brennen niet alleen in staat om in
een smalle omgeving zelfs breuk-
en scheidingen te gasfrennen,
doch biedt tevens in boren,
thermen, vergasfrennen en koken
de gelegenheid onder enige hinder
van de normale bijproducten te de
aan te brennen.

Vernieuwde en knus U kunt nu bij Philips apparaten ook kiezen op de gebruikelijke wijze (d.w.z. de consument). Maar alleen de ingebouwd leesttoestel van het nieuwe Philips Hoesconcert met U is een, ander toepassing van het enige middel, op de verschillende plaats ingebouwd van muziek of geluiden, wordt te worden in ruimten waar een akoestische installatie is geplaatst, zoals u in het City Theatre, Amsterdam, Arts Theatre, De Haag, Grand Theatre, Groningen en Tivoli Theatre, Londen.

that appeared would go
ground in front of small
bushes etc. except that
parakeets would fly in
the glaucous bushes
(1974).

Speciaal voor dichters worden er ook een paar inhoudelijk workshops aan de hand van gedichten gegeven. Een voorbeeld:

begin...² Tenslotte hiernaas geschilderd opvoersak, sonder enige verplichting gratis door de N.V. Philips' Voorsp-Maatschappij naar Nederland te worden.

'DOOF, beproeft bij ons het nieuwste Philips Hoorapparaat type 7477. Ook demonstratie bij U aan huis. Vraag gratis brochure aan. NV Acousticon Groningen, Turfsingel 19.'

Maar niet alleen het gegeven dat er nieuwe huisvesting was gevonden, maakte Opa een blij man, want hij was ook in het bezit gekomen van een nieuw gehoorapparaat, waardoor er wel altijd een overhemd met een zakje aan de voorkant diende te worden gedragen en wel om zijn gehoorapparaat te kunnen opbergen. Er zaten ingenieuze knopjes aan waarmee het apparaat harder en zachter kon worden gezet en hinderlijk gepiep tot een minimum kon worden gebracht.

Zoutelande en een klein detail

In veel families komt het voor, het prettig 'verslaafd' zijn aan een vakantiebestemming waar men minimaal eens per jaar heen dient te gaan want anders is het vakantiegevoel niet compleet. Zo ook komt dit voor bij de familie Paul de Haan en Paul vertelt ons waarom.

Zoutelande, Walcheren Zeeland, sinds 1972 onze vaste vakantiebestemming, met enkele jaren uitzondering toen we Zuid West Frankrijk en Portugal bezochten. Vrouw Marre werd er in 1951 al naar toe 'gesleept', daar was ze zich nog niet helemaal van bewust overigens.

Het is moeilijk uit te leggen waarom een bepaalde plek, waar ook ter wereld, een bestemming wordt waar je altijd terugkomt. Het zal veel met gevoel maar bovenal met herinnering en herkenningspunten te maken hebben die een goed gevoel oproepen. Bij ons is dat dus Zoutelande. Eigenlijk is Zoutelande een 'dorpje van niks'. Maar voor ons, en in het bijzonder voor vrouw Marre, heeft het herkenningspunten die rotsvast zijn.

Zo is er de voormalige kapperswinkel van wijlen Jan de Kapper in de Noordstraat waar dienstmeisje Alie <1951 bij de familie P> haar hart verloor aan de altijd actieve Jan de Kapper. Als hij niet in de weer met de schaar was dan roffelde Jan wel op de grote trom als trommelaar van de fanfare in Zoutelande. Alie, geboren en getogen in het Groningse ter Apel trouwde met Jan, en al gauw in het bezit van een natuurlijke grote trom; de familie P raakte het dienstmeisje kwijt.

Mijn toekomstige schoonouders deden in het vervolg de was zelf wel en het scheelde op het budget. Toen wij in 1972 de draad oppakten in Zoutelande, merkten we tijdens strandwandelingen dat er eigenlijk altijd wel zeevissers op het strand waren. Zij visten met pieren en zagers die ze kochten in het schuurwinkeltje van dhr. Koets die in 1975 zijn schuurtje inruilde voor het winkelpand in Zoutelande. In de loop der jaren veranderde zijn winkel van leverancier van producten bestemd voor de zeevissers in een winkel met souvenirs, typische Zeeuwse lekkernijen en kleding. In 2016, na meer dan 40 jaar, besloot dhr. Koets er mee te stoppen en zijn winkel te verkopen aan dhr....Zout. Via de foto's zien we dat een meer dan 40-jarige zekerheid in Zoutelande uit beeld verdwijnt. Koets werd Zout!

Mischien een klein detail, maar toch?

Foto's met dank aan VVV Zoutelande
<http://www.vvvzeeland.nl/nl/eilanden/walcheren/zoutelande>

In de tweede helft van de jaren zestig, nadat Hilversum 3 van start was gegaan, was er voor velen een terugkerend programma om naar te luisteren. Het was een speciaal programma voor 'de gelegerde', gepresenteerd door Roel Balten via de AVRO en wel onder de titel: 'Vliegende schijven'. Het was echter een voortzetting van een programma dat al veel langer op de radio was te beluisteren via andere zendgemachtigden en tevens in presentatie van andere personen.

Op 12 juni 1971 werd de 500ste aflevering uitgezonden en bleek bij beluistering dat het programma inmiddels in het 17de jaar van zijn bestaan was en destijds alleen 'Moeders Wil is Wet' (KRO) en 'Arbeidsvitaminen' (AVRO) ouder waren. Kiene luisteraars werden gedurende het jubileumprogramma wijzer. Zo hoorden ze dat in de 17 voorafgaande jaren het programma 'Vliegende Schijven' 475 uur in de ether was geweest en in die periode ruim 7000 platen op verzoek werden gedraaid voor militairen, mariniers en luchtmachtpersoneel.

De man, die sinds 1954, bij het prille begin, en in 1971 nog steeds verantwoordelijk was voor samenstelling en de presentatie, was de majoor i. Chr. (Hans) van der Putten van de Legervoorlichtingsdienst. Hij werd voorgesteld als een weinig martiale man en hij was vooral in zijn sas, omdat hij in zijn functie het uniform weinig hoefde te dragen. Hans van der Putten beschouwde 'Vliegende Schijven' als zijn hobby. Zo stelde hij ondermeer: "Het is een leuke onderbreking van mijn job als plaatsvervangend hoofd van de LVD."

Hij was in 1947 als dienstplichtig militair in bij de LVD terecht gekomen en was in 1971 er nog steeds actief en wel als toegewijd voorlichter. Grote vraag natuurlijk hoe hij destijds met het radiowerk was begonnen. Twaalf jaar lang was 'Vliegende Schijven' een éénrichting verkeer geweest voor de muzikale groeten van de militairen aan hun dierbaren thuis. Sinds 1966 had het thuisfront ook via het KRO-programma 'Per Om-megaande', dat destijds in een eveneens veertiendaagse frequentie afwisselde met 'Vliegende Schijven', de kans om de groeten 'per plaat' terug te doen.

Het programma 'Vliegende Schijven' zelf was sinds 1967 officieel bij de NOS (aanvankelijk NRU) ingedeeld, maar werd in 1971 nog helemaal in KRO-studio geproduceerd. Net als majoor Hans van der Putten was technicus Jan Mathijssen er destijds de volle zeventien jaar bij. De presentatie gebeurde in het begin samen met Fons Disch, later met Martha Doyle en in 1971 met omroepster Anne van Egmond.

Voor de keuze van de plaatjes zorgde in 1971 Ellen Bijl. Van der Putten wilde wel iets kwijt over de keuze van de muziek: "Het gros van de plaatjes is een verlengstuk van de boodschap die wij mondeling ook overbrengen. Dus: liedjes over liefde, over jongen-meisje, over I love you. Nee, het merendeel hoort niet in de

popsector thuis. De meeste dienstplichtigen zijn net de popleeftijd ontgroeid. We proberen zoveel mogelijk aan de verzoeken te voldoen. Als het níet kan, is de plaat niet meer te krijgen, of is nog niet uit of zit geblokkeerd in de omroepdiscotheek. En, nou ja, het steun-zucht repertoire, dat de platenmaatschappijen zelf al op de index hebben staan, dat doen we ook niet. U kent dat wel, *Je t'aime, moi non plus*".

Hoe was dat 'militaire programma' eigenlijk ontstaan? Majoor Van der Putten had op die vraag ook wel een antwoord. "Militairen vormen een groep waarmee iedereen in ons land te maken heeft. Er is haast geen gezin, dat niet vroeg of laat een zoon of man aan de militaire dienst moet afstaan. Dan heeft een dergelijk platenprogramma een functie. En dan moet je de zaak niet overdrijven door grote woorden te gebruiken als 'uit isolement helpen verlossen' of 'plaatjes werken troostend, verzachten het leed'. Ach nee, iedere soldaat komt toch bijna elk weekend thuis. Een dergelijk verzoekplatenprogramma, met ingebouwde boodschap heeft wél een opgelegde functie voor jongens, die moeten binnenblijven, omdat ze wacht moeten lopen, of buitengaats zitten."

Speciaal waren de kerstuitzendingen van Vliegende Schijven, die eigenlijk buiten de opzet van het programma vielen. Ze werden gericht op de militairen die in het buitenland waren gelegerd, zoals destijds in Suriname, op de Antillen en in Duitsland. Een nog verdere terugblik leert ons dat de KRO in de jaren vijftig een wekelijks programma van een uur had, dat 'Na het eten noten toe' heette en waarin een gedeelte zat, dat was bestemd voor het personeel van de luchtbasis Soesterberg. De drie toen bestaande militaire voorlichtingsdiensten boden hun diensten aan en wilden daadwerkelijk meewerken aan de totstandkoming van een speciaal programma voor de militairen en de leiding van de KRO ging vlot op dat aanbod in.

De eerste 25 uitzendingen van 'Vliegende Schijven' werden dan ook een serie, waar drie presentatoren aan te pas kwamen: een man van de Luchtmacht, een man van de Marine, en een man van de Legervoortlichtingsdienst. Daarna lieten de luchtmacht en de marine wegens personeelsgebrek verstek gaan en bleef Hans van der Putten als enige vertegenwoordiger namens de landmacht over. Van de allereerste opzet was eigenlijk in die zeventien jaar tot de 500ste uitzending nauwelijks afgeweken. Die opzet was zó simpel en zó doeltreffend, dat er geen verandering in hoefde te komen. 'Vliegende schijven' was een licht populair muziekprogramma: plaatjes, die op verzoek werden gedraaid. Veel muziek en nauwelijks gesproken woord. En wat er dan toch gezegd werd was het overbrengen van een korte persoonlijke boodschap van de aanvrager aan diegenen, voor wie het plaatje bestemd was.

Van der Putten voelde zich geen disc-jockey stelde hij in een interview in 1971: "Dat b  n ik niet en zo heb ik me ook nooit gevoeld. Toen ik in 1954 begon, bestond dat woord, geloof ik, nog niet eens. Het lag ook niet in mijn lijn. Wat disc-jockeys doen is, zonder kritiek hoor, een geforceerde vorm van presenteren en dat toontje hoort niet thuis in een dienstbaar programma. Trouwens, deejays hebben ook de taak om hun plaatjes aan te prijzen of af te kraken. Die vorm van kritiek zal ik wel uit mijn hoofd laten, want als je kritiek hebt op een plaatje, heb je het ook op de aanvrager."

Dat een programma als 'Vliegende Schijven' in een behoefte voorzag, werd bewezen in de hoge luistercijfers en de enorme stroom van aanvragen, die het service verlenen van de programmamakers van 'Vliegende Schijven' een flinke achterstand bezorgde. In de maand juni 1971, diende aan de verzoeken die in de maand februari en maart waren binnengekomen nog te worden voldaan. Het programma werd destijds iedere veertien dagen geprogrammeerd en Van der Putten was vooraf aan de uitzending een dag lang met de voorbereidingen bezig. 'Vliegende Schijven', een programma dat je in deze tijd van snelle communicatiemogelijkheden niet meer voor mogelijk acht.

Anne van Egmond, 1974

tekst:
Lieuwe van der
Velde

100 jaar DE 'BAL-' LAMP

deel 4 (slot)

Over radiopionier Leonard Bal is niet veel gepubliceerd. Geheel ten onrechte, vindt Lieuwe van der Velde, die met een vierdelig artikel zijn eigen bescheiden bijdrage wil leveren om de naam Bal in ere te herstellen. Dit is het laatste deel in een serie van vier.

Octrooiaanvraag

Vrijwel direct na de tentoonstelling heeft Leonard Bal een octrooi aangevraagd, d.w.z. op maandag

25 maart 1918 om 14.56 uur. De titel van de octrooiaanvraag luidde: "Lampdetector en schakeling daarvan in een radio -stelsel". Deze aanvraag werd ingeschreven onder nummer 9632, klasse 21a. Op 9 april werd door de aanvraagafdeling bericht ontvangen, dat als octrooigemachtigden optraden de heren ir. J. Knoop Pathuis, mr. H. Blaupot ten Cate, ir. A.E. Jurriaanse en H.J. Kooy; allen verbonden aan het "Vereenigde Octrooibureau Bezuidenhout", gevestigd aan de 1e v.d. Boschstraat 1 te Den Haag.

Leonard Bal is een aantal malen, n.l. op 18 juni, 4 oktober en 20 december 1918, op uitnodiging van de octrooiraad verschenen om zijn aanvraag toe te lichten. Op 24 december 1918 is de aanvraag echter afgewezen, waarvan Bal dezelfde dag schriftelijk in kennis is gesteld. Tegen deze beslissing kon binnen 1 maand na dagtekening beroep worden ingesteld; iets wat Bal niet heeft gedaan. Met als gevolg, dat de afwijzing op de aanvraag op 25 januari 1919 onherroepelijk werd.

Aangezien het in de octrooiaanvraag niet alleen ging om de lamp, maar ook om de schakeling, waarin waarschijnlijk door Bal zijn wijze van terugkoppeling was verwerkt, die hij begin 1918 "uitvond", een terugkoppeling die door Meissner al in 1913 was geëxploiteerd, is deze terugkoppeling waarschijnlijk de reden, dat de octrooiaanvraag werd afgewezen. Zekerheid is hierover niet te krijgen. Afgewezen octrooiaanvragen, waarvan de beroepstermijn was verstreken, werden in die tijd direct uit het archief van de octrooiraad verwijderd. Maar volgens de zoon van Bal, zoals we al hebben kunnen lezen, is de aanvraag, dus afgewezen mede omdat ze al verkocht werden.

De Bal toestellen

De oudste Bal toestellen zijn ongetwijfeld de Alice (van Alijda?), de TBB (Technisch Bureau Bal?) en de BS1 en BS2. Deze toestellen staan ook in de "eerste Bal catalogus". Hierbij staat BS waarschijnlijk voor Bal-Schleijer. In de Bal catalogus van augustus 1918 staan vervolgens nog de type BS3, BS4, BS5 en BS6. Omdat Schleijer eind 1918 verdween, werden de BS1 t/m BS6 in de Bal catalogus van januari 1919 vernummerd naar LK1 (Leonard -Krijn?) en LJ2 t/m LJ6 (Leonard - Jan?).

In november 1918 werd het toestel type "Simplex" voor het eerst te koop aangeboden. Dit zijn allemaal toestellen van het loose-coupler type of grote spoelen met glijcontacten. (De "SIMPLEX" was echter een Augustus schakeling). De verkoop verliep kennelijk niet erg vlot. Zo zien we een forse prijsval op van toestellen als we de catalogussen

Leonard Bal

van 1918 en 1919 vergelijken. Zo kostte de TBB in 1918 Fl 180 en in 1919 FL 125. Voor het type BS5 was dat Fl 350,- tegen FL 225,- (LJ5).

Bal ging dan ook in het begin van 1919 een andere koers varen. In april 1919 verscheen de eerste advertentie van het AVIA toestel en meldde in dezelfde advertentie dat: "Een groot aantal AVIA apparaten werden door Rijks- en andere instellingen aangekocht en in bedrijf gesteld". Hierin staat letterlijk: *"In November 1918 toen de wapenstilstand gesloten was en gedemobiliseerd werd, ging het grootste deel van dit personeel naar huis. Na dien tijd werden de autozenders omgebouwd tot vaste stations in verschillende plaatsen en kregen zij de eerste lampontvangers en wel de AVIA van de firma Bal te Breda."*

Over het aantal AVIA ontvangers bestaat onduidelijkheid, zowel als over het tijdstip van levering. Maar dit moet dus rond 1 april 1919 geweest zijn. En in de advertentie in Radio Nieuws van 1 Februari 1920 staat: "Leverancier van Ministerie van Oorlog en Koloniën". Bal heeft dus inderdaad toestellen aan de Rijksoverheid verkocht. Ook probeerde Bal zijn afzetgebied te vergroten. In de advertentie in Radio Nieuws van 1 Januari staat dat G. Bal vertegenwoordiger was voor Ned. Oost Indië met een adres in Bandoeng. In de advertentie van mei 1920 is dat NV Technisch -Bureau v/h J.F.R. Hellendoorn te Soerabaja.

Leonard Bal verlegde zijn verkoopactiviteiten kennelijk van de amateur naar de professionele gebruiker. Na de advertentie van April 1919 werd het aantal typen AVIA toestellen sterk uitgebreid. In een advertentie van 1 juni 1919 werden de AVIA typen LJ1 Tm LJ6 vermeld. Aangezien deze codering al eerder voor andere toestellen was gebruikt, houdt dit wel in dat de productie van de eerdere toestellen gestaakt was. Deze AVIA apparaten waren voorzien van een ebonieten frontplaat, 2 Bal ontvanglampen, die parallel geschakeld konden worden en een Bal zendlamp. Gelukkig is er een folder van de AVIA toestellen bewaard gebleven. Uit het artikel in het tijdschrift "Radio" van 15 januari 1920 weten we dat de AVIA apparaten verbeterd zijn. Gezien de datum zitten in deze serie apparaten waarschijnlijk Bal lampen, die door Philips geleverd zijn.

Bal ontvanglampen

De Philips buislampen (Philips Ideeet, A, B, C, C1 en C2) waren een bijzonder uniform product. Gedurende de tijd dat zij verkocht werden (juni 1918 – nov. 1923) bleef de lengte en de diameter binnen nauwe marges. Wel waren er hoogvacuüm en laagvacuüm versies en kon de gloeidraad een gloeispanning van 2 of 4 Volt hebben of een gloeistroom van 0,25 of 0,5 Amp (afhankelijk van het type). In de tijd veranderde er wel wat aan de constructie. De eerste lampen hadden een geklemde anode en "open" roosters (niet in het buislichaam verbonden); de latere hadden gepuntlaste anodes en verbonden roosters.

Heel anders is het met de Bal lampen. Deze komen in verschillende lengtes en diameters voor, met verschillende fittingen en met wel of niet gematteerd glas. Bovendien waren er 2 en 4 Volts uitvoeringen en komen er stromen (gloeidraad) voor van 0,25, 0,5, 0,8, 0,9 en 1 Amp. Vanaf eind 1919 tot eind 1920 worden de Bal ontvang- en zendlampen door Philips gemaakt. Toen Philips Pope eind 1919 overnam en uit morele of contractuele verplichtingen ook Bal ontvang- en zendlampen ging maken, was er geen onderscheid meer in afmetingen en uitvoering tussen de Philips en Bal buislampen, behalve dan de opschriften op glas en fittingen.

Wanneer Philips Bal lampen gaat maken, is af te lezen uit de Bal advertenties. In oktober 1919 kostte een Bal ontvanglamp nog F 8,50 en op 1 december 1919 kostte hij F 12,50; dezelfde prijs waarvoor ook de Philips en Philips -Ideeet lampen werden verkocht.

De zendactiviteiten van Leonard Bal

Tijdens de Utrechtse Jaarbeurs werd op maandag 24 februari 1919 voor het eerst radiotelefonie gedemonstreerd tussen de stands van Philips op het Vreeburg en de stand van Idzerda aan het Lucasbolwerk. In het

April 1919 nummer van Radio Nieuws staat o.m. te lezen:

Tusschen de stands was de afstand slechts 1200 meter; doch spoedig bleek, dat een amateur in het 12 km verwijderde IJsselstein beide stations zo luid ontving, dat ze door de geheele kamer klonken. Dat moedigde aan om opzettelijke ontvangproeven ook op grootere afstand te ondernemen. De afstand van 63 Km tusschen Utrecht en Den Haag bleek door den telegrafiezender nog met een signaalsterkte van 4 te worden overbrugd en het telefoneren kwam ook nog over, zij het niet geregeld verstaanbaar. Mededelingen uit Amsterdam, Arnhem, Nijmegen, Ginneken, bevestigden dat het niet maar een toevalstreffer was, doch een bedrijfszeker resultaat.

Enthousiast geworden door het resultaat, diende Idzerda op 7 februari 1919 een aanvraag voor een zend-machtiging in, die op 14 augustus 1919 werd verleend. In Radio Nieuws van september 1919 liet Idzerda via een grote advertentie weten dat er zendproeven waren begonnen tussen zijn station PCGG en die van Philips (PCJJ) op iedere donderdagavond van 8 – 10 uur op een golflengte van 800 meter. En op 6 november 1919 verzorgde Idzerda zijn eerste radio-uitzending, die hij „Soir -Misical ” noemde en die hij aankondigde middel een advertentie in de „ Nieuwe Rotterdamsche Courant” van 5 november 1919.

Leonard Bal heeft waarschijnlijk deze uitzendingen gevolgd. Want op 15 november 1919 werd bij de PTT een aanvraag voor een zendvergunning van Bal ontvangen. Er gebeurde vervolgens een hele tijd niets en ongeduldig geworden, stuurde Bal op 30 maart 1920 weer een brief met het verzoek om een snelle behandeling van de aanvraag. De seinvergunning werd op 15 september 1920 verleend. Op 8 oktober 1920 stuurde Bal een brief, waarin hij de machtigingsvoorwaarden accepteerde en waarin hij vroeg welke roepletters hij diende te gebruiken.

Tenslotte ontving NV Bal Radio begin december 1920 een brief, waarin hem de roepletters PCMM werden toegekend. Deze roepletters zijn door hem waarschijnlijk nooit gebruikt omdat hij inmiddels bezig was zijn activiteiten in Nederland te staken en om naar Engeland te gaan. De roepletters PCMM zouden in februari 1922 aan Middelraad worden toegekend.

En heeft Leonard Bal nooit uitgezonden? Jawel, maar ook hier is Radio Nieuws de enige bruikbare bron:

Radio Nieuws nr. 7

d.d. 1 juli 1920:

Draadloze telefonie

Wij ontvingen uit den Haag, Boskoop en Tilburg berichten over ontvangst van draadloze telefonie van het station der firma Bal te Breda, dat des Zaterdagsavonds van 8—12 uur radiomuziek blijkt te geven. Volgens de berichten is het gesprokene herhaalde-lijk goed gehoord.

Vonkjes uit de Radiowerld

Ter gelegenheid van de I. E. T. (Intern. Electr. Tentoonstelling) welke te Leeuwarden gehouden wordt van 14 Aug.—15 September, heeft de firma N. V. “Bal Radio” te Breda een “draadloze” te Leeuwarden geplaatst, welke ‘s middags van 2—6 en ‘s avonds van 8—10 muziek geeft. Voor vele amateurs zal het, vooral in ‘t noorden, interessant zijn, deze muziektijden te weten teneinde iederen dag in de gelegenheid te zijn, hiervan te genieten (labda ± 1400 M.).

Radio Nieuws nr. 9 d.d. 1 September 1920

Leonard Bal heeft dus de zendvergunning niet afgewacht en is programma’s gaan uitzenden. In een advertentie in Radio Nieuws nr. 6 van 1 juni 1919 schreef hij dat vanaf 1 juli 1919 seinlampen konden worden ge-

leverd. In de advertentie van 1 december 1919 werd een zendafstand „voor meer dan 100 Km” geclaimd en in de advertentie van 1 januari 1920 „voor meer dan 300 Km”. Deze afstanden kunnen alleen maar bepaald zijn aan de hand van uitzendingen en reacties van radioamateurs op deze uitzendingen. Leonard Bal moet dan ook al zijn gaan uitzenden ergens tussen 1 juli en 1 december 1919. En bleef dit doen tot eind 1920. Mevrouw Bal (Alijda) vertelde nog uit haar herinnering dat Leonard vele avonden heeft uitgezonden, geholpen door eerder genoemde Jan Sterrenburg en dat zij zelf eens een kinderliedje “Een vrolijk klein matroosje” heeft gezongen in een van de uitzendingen.

Conclusie

De stelling van de familie Bal (nazaten van Leonard) is dat Leonard Bal de eerste was in Nederland die een werkende radiolamp op de markt bracht, is ongetwijfeld waar, als je de Holland lamp buiten beschouwing laat; die was ook niet te koop en was een Defensie geheim en dat de Philips Ideeet is nagemaakt van de eerste Bal lamp.

Andere bronnen, vooral uit het Philips kamp inclusief Idzerda, maar ook Jan Corver suggereerden dat Leonard Bal, vermoedelijk via Kerssemakers, een pre-productie Ideeet (gemaakt bij Philips door dhr Scheerman) te pakken heeft gekregen en deze bij Pope heeft laten kopiëren en zo aan het ontwerp van zijn Bal lamp is gekomen.

L.T. Scheerman was assistent op het Nat. Lab van Philips en maakte op verzoek van Kerssemakers enige radiolampen op zijn werk en smokkelde ze buiten de poort. Hieruit zou, na het nodige ontwikkelingswerk, de Philips -Ideeet worden “geboren”. Duidelijk is dat zowel Scheerman als Leonard Bal in november 1917 begonnen zijn met de ontwikkeling van hun lamp en beide moeten (gezien de identieke elektrodestructuur) de De Forest “Spherical Audion” als voorbeeld hebben gehad.

Er is geen enkel direct en overtuigend bewijs dat W. Kerssemakers en Leonard Bal elkaar eind 1917 kenden; alleen maar suggesties, waarbij de naam Kerssemakers niet wordt genoemd. En zelfs al zou Leonard Bal een pre -productiemodel van de Ideeet in handen hebben gekregen, wat dan nog? Kunt u een werkende radiolamp maken naar een voorbeeld en zonder kennis van zaken? Natuurlijk niet, en bij het kopiëren van een lamp naar een voorbeeld is het onwaarschijnlijk dat Bal zelf roosters en anoden zou hebben vervaardigd. Uiteraard is alles mogelijk, maar persoonlijk geloof ik er niet in dat Bal een pre-productie Ideeet van Kerssemakers gehad heeft.

Leonard Bal had niet alleen een werkende lamp op de Radiotelegrafische Tentoonstelling in maart 1918 (en dat kon de rest van Nederland niet zeggen; behalve de Genie) maar had ook ontvangers ontwikkeld en de noodzakelijke terugkoppeling in een bruikbare vorm gegoten (de genie dus niet; die had alleen maar geluid-versterkers). Dat op zich is een hele prestatie, die niemand in Nederland op dat moment evenaarde. Waar Bal zijn kennis van de radiolamp en zijn ontvangtoestellen had opgedaan, is alleen van academisch belang en doet aan zijn prestatie niets af. En geruchten en geroddel zijn nu eenmaal moeilijk uit te bannen.

Maar een feit is en blijft dat Leonard Bal een zeer belangrijke pionier op radiogebied is geweest!

Tenslotte wil ik nog even benadrukken, dat zonder de geweldige medewerking van Peter den Boer dit artikel niet mogelijk was geweest. Ik mocht gebruik maken van zijn archief over de Bal lamp waarvoor mijn hartelijke dank.

Er is zoveel informatie over Leonard Bal en zijn samenwerking met andere pioniers in die tijd, dat een boek hierover misschien nog eens een mogelijkheid is.

Bronnen: Peter den Boer, Telegraaf, Gedenkboek n.v.v.r 1916 – 1926, RGC midden Nederlanden, City of London.

Totaal verrassend hoorde ik onlangs een lied op de radio dat al jaren lang niet meer via dit medium door mij was gehoord. In gedachten ging ik meteen naar het moment dat ik deze song als allereerste single in mijn leven kocht. Het was 1965 en gek genoeg had ik twee jaren eerder al een LP gekocht, hoewel in de uitverkoop. Op 14-jarige leeftijd, logerend bij een 'oom en tante' in Epe was ik op de fiets naar Apeldoorn getogen en kocht daar tegen een redelijke prijs de LP van Rob de Nijs en The Lords. Op deze LP onder meer 'Het ritme van de regen', een nummer dat ook op single uitkwam en meer dan 100.000 maal werd verkocht in de landelijke platenwinkels.

Het was echter niet de plaat die ik onlangs weer eens hoorde en door mij als eerste single werd aangeschaft in een van de platenzaken in de stad Groningen. Het ging om een formatie uit Den Haag, die in 1965 even in de Top 40 had gestaan met het nummer 'It's gone'. De tweede single van de LP die volgde: 'Introduction to the Motions', had een groter succes met de single 'Wasted Words'. Twee leden van The Motions waren eerder muzikaal actief in 'Ritchie and the Ricochets', te weten zanger Rudi Bennet en Robbie van Leeuwen.

Mede dankzij Veronica deejay Joost den Draaijer, die 'It's gone' een positie in de Veronica Top 40 gunde, kan er worden gesproken over de allereerste Nederbeat groep die deze hitlijst haalde. Ook speelde de groep in augustus 1964 in het voorprogramma van The Rolling Stones, in het wereldbekende kortst durende optreden van the Rolling Stones ooit.

Wasted Words in een geelzwart hoesje met op de achterkant het door Robbie van Leeuwen gecomponeerde 'I follow the sun' haalde het tot de derde plaats in de vaderlandse hitlijsten en vele andere successen zouden volgen. Trouwens, de single is in diverse hoesjes in vele andere landen verschenen en kan gezien worden als de eerste Engelstalige protestsong van een Nederlandse groep die een hit werd.

De formatie werd volop gedraaid op de radio, er volgden de nodige single successen en een tweede LP, 'Their own way', en bovendien maakte zanger Rudi Bennet enkele solosingles die redelijk succesvol waren, zoals: 'Hang on to a dream' en 'Amy'. Robbie van Leeuwen had echter de kriebels want hij wilde toch een andere weg inslaan. En toen ik recentelijk 'Wasted Words' eindelijk weer eens op de radio hoorde, gingen mijn gedachten naar een gestencild bericht dat in 1967 werd rondgestuurd naar de pers, fanclubleden en meer om de grote stap uit de formatie The Motions van Robbie van Leeuwen te melden.

Organisatiebureau JACQUES SENF
Laan van Nieuw Oost-Indië 286
Den Haag - tel: 070 - 83.69.67

" OM JE BLAUW TE SCHRIKKEN "

Robbie van Leeuwen, klein van stuk maar desondanks voor de zoveelste maal Benelux beatkampioen, komponist van vrijwel alle Motions-hits en producer van Polydor, de platenmaatschappij voor de jongeren, heeft de nieuwe lichte muziekstijl aangegeven.

De rauwe beat heeft afgedaan, zoete samenhang blijkt het ook niet zo te doen r. & b. wordt door de tieners ook maar matig gewaardeerd.

Het stencilwerkje had als titel: 'Om je blauw te schrikken' meegekregen en Jacques Senf, die de tekst had geschreven, had Robbie mooi omschreven: 'Robbie van Leeuwen, klein van stuk maar desondanks voor de zoveelste maal Benelux beatkampioen, komponist van vrijwel alle Motions-hits en producer van Polydor, de platenmaatschappij voor de jongeren, heeft een nieuwe lichte muziekstijl aangegeven'.

Jacques Senf, die eigenaar was van het gelijknamige organisatiebureau, meldde dat voor Van Leeuwen de rauwe beat had afgedaan en bovendien zoete samenhang het ook niet meer voor hem zou zijn, terwijl ook de toenmalige R&B zou worden afgezworen. Hij vervolgde met: 'lichte muziekexpert Robbie van Leeuwen heeft, na wanhopig zoeken naar een ander geluid dat het komende seizoen kan kenmerken een einde gemaakt.'

Hij doelde daarmee op de rockmuziek waarin Robbie van Leeuwen met een aantal anderen in een nieuw fris jasje terug zou keren op de podia. Hij voorspelde dynamische muziek vol vaart, stuwend en toch relaxend, gerijpt aan Amerikaanse Westcoast, dat bezit zou gaan nemen van de rockende tienerbenen. Van Leeuwen had voor de 'Nieuwe Sound '67' een speciale groep geformeerd. 'Een formatie', aldus het persbericht, 'die alleen al door het aandeel dat de vroegere muzikale leider van The Motions erin heeft, vóór het eerste optreden reeds is gaan behoren tot de topgroepen van de Benelux. De Nederbeat-insiders hebben met spanning het moment afgewacht, dat Robbie van Leeuwen zijn nieuwe groep in de openbaarheid zou brengen. De beaters zijn zich blauw geschrokken. Shocking Blue, zoals hij zijn formatie noemt- heeft in

één slag de hegemonie in Beatland overgenomen.'

Naast ondermeer Shocking Blue behartigde Jacques Senf destijds in de jaren zestig de belangen van The Golden Earrings. Hij was tevens de initiator achter de opening van Club 192 in Scheveningen. In 1969 besloot hij het begeleiden van de popgroepen op de achtergrond te zetten en zich meer te bewegen op het pad van theaterimpresariaat.

Het stencilwerkje kwam vervolgens met de opsomming van de personen die in Shocking Blue zouden meedoen. Naast Robbie van Leeuwen, sologitarist en muzikaal leider van de nieuwe formatie waren dat Foggy Clover (Fred de Wilde), die met zijn heldere stem vocalist zou worden. Andere bekende naam was Klaasje van der Wal, een opvallend goede basgitarist en Shorty Beck (Cornelis van der Beek).

De eerste single kwam in 1967 uit met 'Love is in the air' dat gekoppeld was aan 'What you gonna do'. In 1968 kwam vervolgens 'Lucy Brown is back in town' gekoppeld aan 'Fix your hair darling' en werd daarna Fred de Wilde vervangen door Mariska Veres en konden de successen beginnen met als absoluut gigantisch succes de compositie van Robbie van Leeuwen, 'Venus'.

Tentoonstelling RockArt

Vanaf 13 april tot en met september 2017 is er in Museum RockArt in Hoek van Holland, ter gelegenheid van het 12,5 jarig bestaan, een over-

zichtstentoonstelling 'De Rode draad van Shocking Blue - A tribute to Robbie van Leeuwen'. Deze boeiende overzichtsexpositie is een mooi en terecht eerbetoon aan topmuzikant Robbie van Leeuwen. De bezoekers van deze expositie worden aan de hand van allerlei popmemorabilia meegevoerd door de succesvolle carrière van popicoon Robbie van Leeuwen. Museum RockArt is gevestigd aan de Zekkenstraat 42 te Hoek van Holland en is geopend op donderdag, vrijdag, zaterdag, iedere 1e zondag van de maand en in de schoolvakanties tevens op de woensdagmiddagen van 13.00 tot 17.00 uur. Entree is 7,50 per persoon.

<http://www.rockart.nl/rockart/>

TELEVIZIER

tekst:

André van Os

OMROEP-
HISTORIE:

Het auteursrechtelijke monopolie van de omroepen op programmeergegevens (het 'spoorboekje') is regelmatig aangevochten. De eerste pogingen werden al in 1935 gesmoord door de instelling van het Centraal Bureau voor de Omroep. In 1958 werd de aanval op het monopolie ingezet door Telegraaf-journalist Pieter de Ruwe. Zijn TV-Weekblad voor Televisiekijkers drukte dankzij 'vrije nieuwsgaring' doodleuk programmeergegevens af van de NTS en de omroepverenigingen. Na een fusie met familieblad Vizier werd het blad omgedoopt in TeleVizier. Ondanks juridische aanvallen van de omroepen groeide TeleVizier in rap tempo en kon het blad in 1967 al zo'n 600.000 abonnees tellen. Eén van de jubileumboeken van de AVRO wijst in verband met TeleVizier op 'vermoedens over spionage en omroepelijken in Hilversum plus een aantal huis- en lokaalonderzoekingen van de politie'.

De dreigende komst van een nieuwe omroepwet, die de hoeveelheid zendtijd voor het eerst koppelde aan het aantal leden van een omroep en na een kabinetscrisis een commerciële omroep afwees, deed TeleVizier besluiten een soort mantelorganisatie op te richten: Radio Televisie Nederland (RTN) wilde een plaats veroveren in het nieuwe 'open bestel'. Maar er waren kapers op en later voor de kust. Nog voor de komst van het REM-eiland probeerde Pieter de Ruwe AVRO-voorzitter Slotemaker te interesseren voor een fusie met een verzameling stichtingen die commerciële televisie wilden gaan maken op het tweede net. De tijd was er nog niet rijp voor. Maar een week nadat de nieuwe Omroepwet eindelijk werd aangenomen (januari 1967) kondigde de AVRO een fusie met RTN aan en een soort samenvoeging van AVRO-Bode en TeleVizier. De 'algemene' had daardoor de meeste gidsabonnees en werd conform de nieuwe Omroepwet in een klap de grootste omroep. Protesten van de andere omroepen tegen het 'familieblad' TeleVizier strandden bij de Raad van State.

De destijds bekende goochelaar Peter Pit laat hier in uiterste concentratie het weekblad "TV" op 'wonderbaarlijke' wijze zweven (1959).

Veranderingen in de stad Groningen, 1967

Veranderingen in een stad kunnen vaak snel gaan zoals ook het geval was met een aantal ijkpunten dat alom bekend was in de stad Groningen. In juni 1967 werden liefst drie veranderingen voor het uitgaansleven bekend gemaakt. Gelijk aan andere middelgrote steden had de Martinistad Groningen in die tijd een aantal bioscopen. Deze waren binnen het centrum van de stad gelegen. Zo was er ondermeer Cinema Palace en het Grand Theater aan de Grote Markt, Huize de Beurs het A-Kerkhof Zuidzijde achter de Korenbeurs, terwijl er ook het Luxor Theater was, praktisch aan het einde van de Herestraat.

Wat deze laatste bioscoop betrof zou het statige gebouw, waarin het gevestigd was, worden verkocht en zou het worden ingezet voor de uitbreidingsplannen die er lagen voor C&A. Enkele dagen later werd bekend dat er spoedig een andere ruimte in Groningen zou gaan komen voor de liefhebbers van het witte doek. De bovenzaal van het Concerthuis in de Poelestraat in Groningen – eveneens in het centrum gevestigd – zou worden verbouwd tot bioscoopzaal.

Vreemd genoeg werden de plannen niet bekend gemaakt door de toekomstige eigenaar van de bioscoop maar door de toenmalige voorzitter van de Volksuniversiteit Groningen, Prof. Dr. Hendrik de Waard en wel tijdens de algemene jaarlijkse ledenvergadering van de Volksuniversiteit van Groningen. Hij meldde de aanwezigen dat de Volksuniversiteit op zoek diende te gaan naar een nieuwe ruimte voor het houden van vergaderingen en andere grote bijeenkomsten. Reden was dat op de eerste etage van het Concerthuis, waar De Waard en de zijnen de vergaderingen hielden, een nieuwe bioscoopzaal zou komen, waarbij de naam van C. Ploeger jr. als exploitant werd genoemd. Dezelfde Ploeger die op dat moment exploitant nog was van het Luxor Theater.

Café-restaurant Suisse was een derde ijkpunt in Groningen waarvan het voortbestaan rond die tijd tot een einde kwam. Gevestigd aan de Herestraat in Groningen was het een belangrijk ontmoetingspunt voor vele Groningers. In juni 1967 werd bekend gemaakt dat Café-restaurant Suisse na een bestaan van meer dan 70 jaar per 1 september dat jaar de deuren zou sluiten. Aan de 13 mannelijke en 4 vrouwelijke personeelsleden was per genoemde datum ontslag aangezegd. Als reden voor de sluiting werd de voortdurende lastenstijging van de voorgaande jaren genoemd.

Het bleek dat de exploitatie van Suisse tot 1963 prima was geweest maar dat door de enorme loonexplosie, die in de daarop volgende jaren plaatsvond, het onmogelijk werd een goed draaiende onderneming te

*Luxor aan de Herestraat
in vroeger tijden*

garanderen. Het was niet zo dat men met verlies draaide maar de aandeelhouders zagen de toekomst niet vrolijk in en besloten het bedrijf te sluiten. Voor het personeel van Suisse werd een afvloeiingsregeling getroffen waarbij per dienstjaar, die men had volbracht, één week extra salaris zou worden uitbetaald, dit tot een maximum van 13 weken.

Ondertussen was men al in onderhandeling met diverse personen tot overname van het pand, dat echter geen horecabestemming zou krijgen. De daarop volgende jaren zouden nog twee bioscopen sluiten in de binnenstad van Groningen en zou het nog ettelijke jaren duren alvorens er uitbreiding aan filmzalen kwam in een pand op het Zuiderdiep, waar voorheen de Gemeentelijke Brandweer was gevestigd.

Zeezenders en mediaherinneringen

MediaPages.nl

WEDSTRIJDE EN TOEGANG	WEDSTRIJDE EN TOEGANG	WEDSTRIJDE EN TOEGANG
<ul style="list-style-type: none"> • Het Nieuws van Groningen • 1917-1918, de 100-jarige • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen • Het Nieuws van Groningen

Al jaren lang verzorg ik ongeveer vijf keer per jaar een stadswandeling voor gasten van de universiteit of verre vrienden die op bezoek zijn in Groningen. De wandeling brengt ons ondermeer in de Oude Kijk in 't Jatstraat en de eerste bezienswaardigheid daar is wel een zeer rommelig winkeltje op de hoek van de Oude Kijk in 't Jatstraat en de Hoekstraat. Als je naar binnen kijkt zie je enorme hoeveelheden oude boeken die op elkaar gestapeld zijn op de vloer, op stoelen, in kasten en meer. Totaal volgepakt en voor menigeen zonder welke vorm van overzicht. In een van de etalages liggen door invloed van de zon verkleurde boeken die allemaal betrekking hebben op de geschiedenis van de provincie en stad Groningen. Duidelijk dus een specialisatie van dit antiquariaat.

Ooit was ik op zoek naar een boek van Addie Boerma, de voormalige voorlichter van de Provincie Groningen, dat niet meer regulier verkrijgbaar was. Het was de tijd van voor het internet en dus bracht ik een bezoekje aan dit winkeltje. Uiteraard schrok ik hevig van hoe het er van binnen uitzag want je kon nauwelijks spreken van een keurig ingerichte winkel. Een duidelijk looppad ontbrak. De eigenaar, de heer Nap, groette me en vroeg kortaf wat ik zocht. Nadat ik het hem verteld had toverde hij op opzienbarende wijze het boek binnen luttele tellen tevoorschijn. De man diende een gigantisch geheugen te hebben waar hij de boeken zoal had liggen, want van een normaal systeem was geen sprake.

De vorige eigenaar van deze winkel, dhr. Leenderts, werd in juni 1971 op een ouderwetse wijze overvallen in zijn woning, gelegen boven de winkel. Er werd bij hem aangebeld en toen hij de deur, via het welbekende trektouweffect, opende, stormden met een rotgang drie kerels de trap op, duwden hem een mes op de

keel en werd hij vastgebonden. Vervolgens werd het een prop papier in zijn mond geduwd en kreeg hij een nylonkous over zijn hoofd getrokken. In de daarop volgende zeven minuten werd zijn optrekkende naarstig doorzocht en verdwenen de drie individuen met f 15.000,- aan contanten.

De toenmalige eigenaar van 'De Groninger Boekverkoper', zoals de winkel al vele decennia wordt genoemd, was de volgende dag al weer druk bezig in zijn winkeltje.

Het Nieuwsblad van het Noorden had, na de overval, een verslaggever naar de Oude Kijk in 't Jatstraat 60 gestuurd om te zien hoe het met Leenderts ging.

Uit het interview bleek dat Leenderts niet erg onder de indruk leek, want hij was al weer druk bezig klanten te woord te staan en met de in- en verkoop van tweedehands boeken. Achter de toonbank in zijn zaak met vele duizenden boeken in rekken tegen de wanden, zei hij: "Och, het is gebeurd, wat kun je er op dit moment nog aan doen. De politie onderzoekt de zaak. Laten we hopen, dat het geld terug komt."

Voordat Leenderts werd overvallen had hij zijn handel al ruim

13 jaar in het hoekpand van de Oude Kijk in 't Jatstraat en de Hoekstraat in Groningen. Om ongeveer half tien, toen hij naar de televisie zat te kijken, werd er aangebeld. Leenderts: "Ik keek door het raam van mijn deur en zag een vent met zwart, lang haar staan. Dat kan wel een student zijn, dacht ik. Maar de deur was nog niet los of drie kerels stormden naar binnen. Twee met een nylonkous over het hoofd. Die zwarte niet. Hij zei: "bek dicht" en drukte mij direct een groot stilettoes op de keel en duwde me een hoek van de gang in. In de haast mij vast te binden, werd ik eerst aan één van die kerels vastgebonden. Een ander zag het en later bonden ze mijn polsen vast. Kijk, de striemen zijn nog te zien."

Uit het verslag bleek dat twee van de mannen (de derde hield de heer Leenderts vast) niet lang naar het geld hoefden te zoeken. Een metalen geldkist bevatte ongeveer f 15.000,- en die stond in een kast in de gang. In hun haast zagen de mannen echter zeker f 800,- over het hoofd. Leenderts andermaal: "Ze fouilleerden me eerst, maar ze voelden niet dat ik een portefeuille in mijn binnenzak had. Daar zat ruim f 200 in. Verder lag er nog wat geld op een kast en in het boekhoudboek."

Bij de overval waren vermoedelijk vier mannen betrokken geweest, want op een gegeven moment hoorde de Leenderts één van de mannen roepen: "Weg wezen, de wagen draait." Vervolgens werd de eigenaar van de winkel de kamer ingeduwde en legden ze hem op de grond neer. Tevens bleek dat de boven Leenderts wonende heer Van Hoften totaal niets meekreeg van wat was gebeurd, dit als gevolg van het te hard aan hebben staan van zijn televisie.

Nadat Leenderts was overeind gekomen, besloot hij zijn bovenbuurman te waarschuwen, die ook wel schrok want Leenderts had de nylonkous nog steeds over zijn hoofd getrokken. Het advies was dan ook in eerste instantie op te donderen. Nog steeds met de polsen aan elkaar gebonden was het Leenderts gelukt de deur met de schouder te openen en vervolgens met de schouder aan te bellen bij de bovenbuurman. Vrij snel was de politie ter plekke. Als reden van het in huis hebben van de grote hoeveelheid geld gaf Leenderts aan dat dit noodzakelijk was want als er bijvoorbeeld iemand zou komen met het aanbieden van een unieke atlas dan stond daar destijds een bedrag van duizenden guldens contant geld tegenover.

was nog vele jaren verwijderd van realiteit. De Solex moest in de avonduren, meestal zo rond zevenen, in de schuur geparkeerd worden. Zelf was ik een jaar of twaalf en werd er op gewezen vooral lopende de Solex in de schuur, gelegen achter het huis, te stallen. Je moest dan de stoep aflopen, de hoek om en na een aantal huizen de brandgang in. Maar hardlopend had je al gauw de Solex aan. Vervolgens maakte je snel een rondje 'Oppenheimplein' om daarna de Solex in de schuur te stallen.

Een tiental jaren later werden de plannen bekend gemaakt tot afbraak van het historische pand, op de hoek van de Paterswoldseweg en de Eendrachtskade (Zuidzijde). Al enkele jaren eerder was het kantoor van R.S. Stokvis in Groningen gesloten en werden de activiteiten verplaatst naar het hoofdkantoor in Rotterdam. Omdat ook de aanliggende panden aan de Eendrachtskade werden afgebroken was het logisch het oude Stokvispand ook met de grond gelijk te maken.

Op 16 juni 1971 werd bekend gemaakt dat er plannen waren voor een 52 meter hoge kantorenflat, die de geschiedenis in zou gaan als de zwarte doos. De N.V. Vastgoed Ontwikkelingsmaatschappij (VOM) was de opdrachtgever tot bouw van het complex, waarvan de kosten werden geraamd op 15 miljoen gulden en men stelde dat de bouw begin 1972 een aanvang zouden nemen.

Tijdens een openbare bijeenkomst van de Stedenbouwkundige Adviesraad werd tevens bekend gemaakt dat op de plek waar toen nog het gebouw van Stokvis stond een kantorenflat was gepland waarin op de begane grond ruimte zou komen voor showrooms, terwijl de tweede en derde verdieping ruimte werd gepland voor kantoorruimte. De oppervlakte van de showroom was gepland op 800 vierkante meter, terwijl op de parterre ook ruimte zou komen voor winkels.

Het nieuwe complex was een ontwerp van architectenbureau Linge uit Haren terwijl het geheel zou worden gebouwd door bouwonderneming Sanders. Nostalgisch rij ik nog wel eens richting Paterswoldseweg om te zien wat er in die buurt, zoals overal in de stad, zoal is veranderd. In het hoekpand is momenteel de 'Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit' gevestigd.

.....

A
D
V
E
R
T
E
N
T
I
E

V
A
N

T
O
E
N

Tweka schetst U de mode voor!

Gedistingeerd en
sprakelijk tegelijk.....
dat is dit jaar vooral
het kenmerk van
Tweka's originele
japon-croquis.

Tweka

de grote mode in sportieve élégance

Zeezender- fantasie

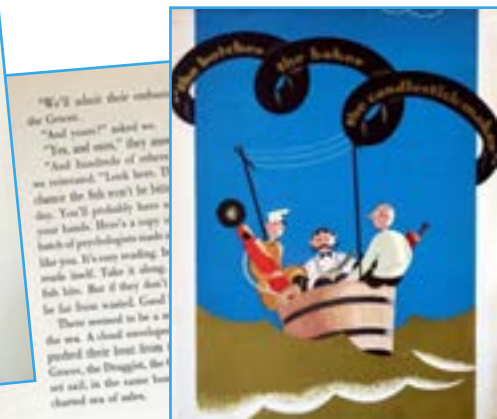
anno 1934

De Amerikaanse NBC (Neutral Broadcasting Company) gaf in 1934 een opvallende brochure uit om mogelijke adverteerders uit de tent te lokken.

In de brochure draait het om een variant op het oude Engelse rijmpje "Rub-a-dub-dub, three men in a tub". Ditmaal is er een kleine aanpassing gedaan aan de tub (tobbe): hij heeft een T-antenne gekregen, en zo is er een heus zendscheepje van gemaakt: "The Good Ship NBC".

Wat een fantasie hadden die Amerikanen toch, in 1934...

Belastingaanslag

OMROEP-
HISTORIE

tekst: André van Os

De vooroorlogse omroepen bevonden zich in een merkwaardig privaat/publiek vaarwater: ze moesten zich voornamelijk zelf bedruipen uit de gelden van gidsabonnees en donateurs. Door het ontbreken van sluitende wetgeving moesten bijvoorbeeld belastingkwesties vaak voor de rechter worden uitgevochten. De Kamer van Koophandel van Amsterdam was een van de eersten die in de omroep een bedrijf zag en daarom inschrijving in het Handelsregister eiste à raison van f.7,50. De AVRO ging het gevecht aan. Willem Vogt in zijn boekje 'Een leven met radio': 'Voor de Hoge Raad verschenen wij bij de uitspraak, toen de vliegtuigen van de Duitsers over Plein 1813 ronkten'. De AVRO verloor. In haar zaak tegen een aanslag in de 'Personele Belasting' werd een klein succesje geboekt: de omroep beriep zich op het feit een instelling van algemeen belang te zijn. De inspecteur

wierp tegen dat de heren op een mooie zomeravond in plan-Zuid (Berlage's juist gebouwde wijk in Amsterdam) maar eens moesten komen 'luisteren naar die irriterende loudspeakers, die alle levensvreugde van de omwonenden omzetten in bitterheid'. AVRO's geheime wapen heette J. Pelsler, maker van een radiorubriek over belastingonderwerpen en schrijver van de AVRO-uitgave 'Geef den Fiscus wat des Fiscus is, maar niet meer!' Pelsers betoog in de rechtszaal leidde tot een aanzienlijk lagere aanslag.

Willem Vogt

Eén van de belangrijkste belastingkwesties speelde vlak na de oorlog, toen minister van Financiën Lief tinck van de omroepen Vennootschapswinstbelasting wilde zien. De bedreigde omroepen sloegen zowaar de handen ineen en een delegatie toog naar het ministerie om de excellentie om te praten. Er kwam een mooi Hollands compromis uit de bus: een bedrag dat omroepen van hun leden ontvingen als contributie en abonnementsgeld mocht van de winst worden afgetrokken. Dat bedrag werd natuurlijk net zo groot als de winst, zodat er van winst geen sprake meer was en de winstbelasting van tafel kon worden geveegd.

*tekst: Hans Knot
foto's: archief familie Knot*

Veranderingen in het Noorderstationgebied

Voormalige boerderij in park Selwerd

Toen het bekend werd dat kortgeleden het Groninger Stadsbestuur niet langer bezwaren heeft tegen de bouw van een moskee in het Park Selwerd, werd me het zeer duidelijk dat er een einde zal komen aan het bestaan van het huidige onderkomen van de Islamitische gemeenschap in Groningen, de voormalige boerderij in het park Selwerd. Het bracht me tot de volgende herinneringen:

Ik merkte het eerder terloops op dat, in de tweede helft van de jaren vijftig en de eerste periode van de jaren zestig van de vorige eeuw, er regelmatig even met het hele gezin Knot bij 'Opoe en Opa Knot' op bezoek werd gegaan. Dit gebeurde op de zondagen en vaste prik was dan het koffiedrinken in hun bejaardenflatje aan de Johan de Wittstraat. De koffie, die werd geschonken, was een mengmoes van pruttelkoffie die de hele week als 'restjes' was opgespaard en op zondag werd opgekookt met melk.

Vanuit de Johan de Wittstraat had je 120 meter verder de spoorbaan die leidde naar Delfzijl en/of Roodeschool. Met daarachter het weideveld. Op dergelijke dagen hadden we als kleinkinderen soms, als het mooi weer was of wanneer we goed op elkaar pasten, de mogelijkheid een half uurtje buiten te spelen in de omgeving van de Johan de Wittstraat. Wel daar was nogal wat te zien voor de opgroeiende jeugd.

Noorderstation

Naast de remise van het Openbaar Vervoer (de trolleys en de bussen) was er een station, het zogenaamde 'Noorderstation', een naam die tot en met 1972 in gebruik is geweest en in 1973 werd veranderd in Station Noord. In 1879 werd door de toenmalige minister van Verkeer en Waterstaat besloten dat er een verbinding zou komen tussen de stad Groningen en Delfzijl, echter niet middels een rechtstreekse verbinding maar via een omweg met stopplaatsen als Sauwerd, Bedum, Stedum, Loppersum en Appingedam. Er diende daarvoor ook een station worden gebouwd, dat in eerste instantie gepland werd bij de doorsteek van de Moesstraat naar de toenmalige weilanden. Later werd op dit besluit teruggekomen en werd het station gepland aan het toenmalige Studentenpad. Het zou enige jaren duren alvorens de spoorbaan richting Delfzijl was voltooid en in juni 1884 werd er een noodstation neergezet in de vorm van een houten loods. Enkele maanden later werd het 'Noorderstation' opgeleverd.

Spoorwegovergang

Loopbrug Noorderstation

Personentreinen die er langskwamen waren blauw van kleur en heetten 'de Blauwe Engel'. In 1972 werd een groot deel van het zogenaamde rijdend materiaal in Nederland vervangen door de overbekende gele treinstellen. Ook stond er aan de zijkant van het Noorderstation een telefooncel. In die tijd waren de cellen grijs van kleur en bovenin was in het glas het woord 'telefooncel' in blauw aangebracht. De treinen reden als het ware op de rails voorbij langs de toen nog 'nieuwbouwhuizen' aan de Van Oldenbarneveltlaan.

Overgangen voor het spoor waren er genoeg. Ouderwetse overgangen, waarvan deels de spoorbomen met de hand werden bediend. Je vond ze bij de Kerklaan, de Moesstraat en de Asingastraat. En dan heb ik het slechts over de overgangen in het noordelijke stadsdeel van de Martinistad Groningen.

Om tussen Moesstraat en het station nog een overgang te creëren voor de vele wandelaars, die naar de nieuwbouw achter het Noorderstation wilden, de zogenaamde 'Studentenbuurt' dan wel de 'Tuinwijk', werd door de leiding van de NS besloten dat er een voetbrug diende te worden geplaatst. De brug kwam direct naast het station, een brug die werd gebouwd in 1926 in Duitsland. Als je deze overgang kwam je terecht bij enkele straten van de Tuinwijk. maar ook bij het gebied van 'Het Noorden' een plek waar 's winters, mits het goed had gevoren, een natuurijsbaan werd aangelegd. Leuk was het altijd weer met een hand vol steentjes de loopbrug te bewandelen en ze één voor één naar beneden te gooien.

Als je verder liep achter de ijsbaan, kwam je automatisch in de eindeloos lijkende weilanden terecht en af en toe mochten we met vader mee om daar een boer op te zoeken. Het is de boerderij die nu nog steeds staat in het Selwerderpark en deels als moskee en deels door de Gemeentelijke Milieu Dienst, wordt gebruikt. Boer Nienhuis woonde daar met zijn huishoudster Jenny en de boer moest geknipt en geschoren worden. Een feest, vooral in de zomer want dan kwam je ontzettend veel wilde aardbeien in het veld tegen die geplukt konden worden.

Terug naar het Noorderstation kwam in 1970 het bericht dat een deel van de spoorbaan tracé vernieuwing diende te krijgen. Dit daar er nieuwe stadswijken met duizenden inwoners waren gepland. De wijk Selwerd was deels al klaar, Paddepoel begon ook te groeien evenals Vinkhuizen. Overgangen waren dus niet meer van die tijd omdat het verkeer belemmerend zou zijn. De spoorbaan diende over een behoorlijke lengte te worden verhoogd zodat het verkeer via tunnels kon doorstromen. (Kerklaan, Moesstraat, Asingastraat). Het tracédeel tussen de Moesstraat en de Oude Spoorbrug aan het Van Starckenborg Kanaal werd verhoogd en bij afloop van de werkzaamheden hadden de bewoners langs de Van Oldenbarneveltlaan bij wijze van spreken de trein niet meer langs de woonkamer maar langs de slaapkamer rijden.

Daarmee kwam er in 1972 een einde aan het 'Noorderstation' dat compleet met loopbrug werd afgebroken. Het nieuwe station 'Noord' werd enkele jaren later officieel in gebruik genomen en veranderde de situatie

op die plek. Veel meer in dezelfde buurt was en zou nog veranderen, maar daarover een andere keer meer.

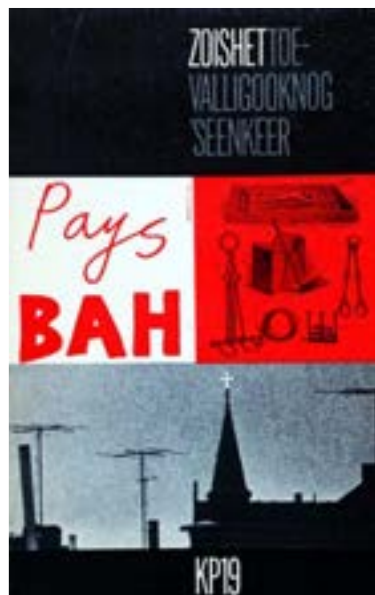

'Van alle kerken en kapellen wenkt blijmoedig verkondigend het kruis. Het kruis dat zegt tot de wereld: wie horen kan die hore, wie kijken kan die kijke, hier is het licht, hier vindt gij de ontvangst, hier ziet gij het aanschijn van het Beeld. Want het beeld is tot de mens gekomen en heeft de mens gevormd naar zijn evenbeeld'. Regels die als een bom insloegen in het gezapige Nederland van begin jaren zestig; een tekst uit het geruchtmakende VARA-programma 'Zo is het toevallig ook nog 's een keer' van linksigerds als Rinus Ferdinandusse, Jan Blokker, Dimitri Frenkel Frank, Aad Kosto, Herman Wigbold en zelfs Mies Bouwman. In de uitzending van 'Zo is het' van 4 januari 1964 sprak de toen dertigjarige rechtenstudent Peter Lohr de bewerking van een Engelse tekst uit: Beeldreligie, een aanval op de verering van de nog prille televisie. Het programma 'Zo is het...' werd uitgezonden vanuit Amsterdam, waar men net een beetje in revolutionaire stemming begon te komen. 'Geef ons heden ons dagelijks programma, wees met ons, o Beeld, want wij weten niet wat wij zonder u zouden moeten doen'. En die waarheid werd ver voor de komst van RTL4 verkondigd, sterker nog: Nederland 2 zou pas negen maanden later de ether in gaan en dus kwam de boodschap, op de enige te ontvangen tv-zender, des te harder aan. Minister Bot van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen wilde 'strafmaatregelen' nemen maar kwam niet verder dan een briefje naar de Heuvellaan, bedroefd 'dat de VARA als verantwoordelijke zendgemachtigde het gebeure niet heeft kunnen voorkomen'. De VARA had destijds een brede rug: honderden brieven met bedreigingen en zelfs met ingesloten uitwerpselen werden met kalmte behandeld. Mies Bouwman, wiens huis evenals dat van Wigbold onder politiebescherming was geplaatst, zag zich genoodzaakt haar medewerking aan 'Zo is het...' te beëindigen.

Na de uitzending van Beeldreligie verscheen een bloemlezing met reacties in de media op 'Zo is het toevallig ook nog 'ns een keer': "Pays Bah"

Videofragment Beeldreligie: https://www.npo.nl/fragment-beeldreligie-zo-is-het-toevallig-ook-nog-eens-een-keer/22-08-2011/WO_VPRO_035891

Foto boven: Zo is het..., 7 december 1963, v.l.n.r. Dimitri Frenkel Frank, Mies Bouwman, Rinus Ferdinandusse en Joop van Tijn.
 door: Joop van Bilsen / Anefo - Nationaal Archief, CC BY-SA 3.0 nl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=29710435>

In de maand januari is het al jarenlang de gewoonte om zeer feestelijk via de televisie de beste musical te eren maar ook diverse sterren en sterretjes in het spotlight te zetten voor hun rol binnen de Nederlandse musical industrie, waarin jaarlijks vele miljoenen euro's in om gaan. Grote theaters worden maanden lang of zelfs meer dan een jaar gevuld met musicalbezoekers uit het gehele land, waarna betreffende musical ook nog eens groots op tournee gaat door ons kikkerland. Er is de laatste decennia een grote liefde ontstaan voor de musical, hoewel niet iedereen fan van deze soort van creatieve show is.

Heel stilletjes deed het fenomeen 'musicals' in de jaren zestig van de vorige eeuw haar intrede in ons land. 'My fair lady' bijvoorbeeld was op vele toneelplanken in den lande te zien en tijdens grote bedrijfsfeesten werden een aantal avonden achter elkaar voor werknemers, echtgenoten en familieleden, speciale musicalshows opgevoerd door in de avonduren actieve collega's, die hielden van zang en dans. Maar dat het ook wel goed uit de hand kon lopen bleek in de maand juni 1971.

In het Amsterdamse Desmettheater waren in de daaraan voorafgaande weken de repetities geweest van een musical die voor ons land nieuw was. 'Oh Calcutta' was overgewaaid uit de VS en kreeg al ver voordat de eerste officiële voorstelling was geweest veel, vooral negatieve, publiciteit in de dagbladpers. Zo was er sprake van enorme hoeveelheden naakt op het podium en kreeg het al de bijnaam van seksmusical. Op de avond van de generale repetitie, die wel toegankelijk was voor het publiek, bleek ook een afvaardiging aanwezig van de Amsterdamse zedenpolitie om eventueel te kunnen ingrijpen als er tegen bepaalde regels activiteiten op het podium plaats vonden. De volgende dag wisten aanwezige journalisten echter in hun kranten te melden dat het optreden zonder strubbelingen en protesten was verlopen.

Of dat ook zo zou blijven vroeg men zich wel af en een journalist van de GPD had deze vraag ook voorgelegd aan de producer Herman Dijkmeester. Deze reageerde dat het een kwestie van afwachten was daar de Amsterdamse officier van Justitie, mr. Hartsuiker, ook in de zaal was geweest en deze zich nog over bepaalde scènes nog zou beraden.

In ieder geval liep het op de avond van de generale repetitie storm bij het Amsterdamse Desmet theater en moest een kwartier de voorstelling het bordje 'Uitverkocht' worden opgehangen. De aanwezigen in de zaal reageerden over het algemeen, op een paar voorste rijen na, geestdriftig. Maar toch bleef bij een aantal journalisten het de vraag of 'Oh Calcutta' in de gebrachte opvoering de première wel zou halen.

Arnie Broeyveld, Paula Major, Hans van der Graaf, Maïla Morel, André Voncken, Natasscha Emmanuëls, Jan Wegter, Anne van Weerde, Wilkes van Ammelrooy, Jan van Rijen

waren binnengekomen. De dienstdoende NOS-telefoniste had enige tientallen telefoontjes, wellicht oplopend tot plusminus 100, dienen te verwerken van mensen die hun ongenoegen over het nieuwsitem kwijt wilden. Ook de journaaldienst van de NOS zelf had, volgens een aantal berichten in de kranten, een aantal telefonische reacties binnengekregen.

Een woordvoerder van de NOS Persdienst deelde mee: "Het is allemaal enorm meegevallen. Als er iets op het scherm gebeurt, dan weet je eenmaal van tevoren dat er reacties van de kijkers komen. Over schriftelijke reacties kunnen we natuurlijk nog niets zeggen. Mochten er inderdaad brieven zijn geschreven, dan ontvangen we die pas morgenochtend." De plaatsvervangende hoofdredactie van het NOS-journaal was volledig op de hoogte geweest van de uitzending van de blote fragmenten. Hoofdredacteur Simons was volgens de berichtgeving in de kranten al enige tijd met ziekteverlof.

Terloops werden resultaten van een eerder uitgezonden programma met vertoond naakt aangehaald in de verslaggeving rond de nieuwe musical: 'De seksuele voorlichtingsfilm 'Growing up', waarover in Engeland nogal wat rumoer was ontstaan, heeft bij zijn vertoning vorig maand op de Nederlandse beeldbuis 2,5 miljoen kijkers getrokken. De kijkdichtheid, 23,7 procent, was aanzienlijk groter dan die van het eraan voorafgaande programma (8,8 procent). Dat betekent dat bijna anderhalf miljoen mensen hun televisie omstreeks elf uur 's avonds speciaal voor de voorlichtingsfilm hebben aangezet. De NVSH, die de film in haar televisieprogramma 'Sextant' vertoonde, heeft deze cijfers van de afdeling Studie en Onderzoek van de NOS bekendgemaakt. De kijkdichtheid van de film was ook hoger dan de gemiddelde kijkdichtheid, die 8 procent bedraagt.

Op 23 juni 1971 werd er bekend gemaakt dat de vertoonde naakt-beelden in het NOS Journaal van de daaraan voorafgaande zaterdagavond ter sprake zouden komen in een vergadering van de Raad van Beheer van de Nederlandse Omroep Stichting. De kwestie was op de agenda geplaatst, aangezien — zo deelde een lid van het dagelijks bestuur mee — men in sommige kringen de mening was toegedaan dat met de uitzending van de bewuste fragmenten de fatsoensnormen waren overschreden.

Ook werd bekend dat de adjunct-hoofdredacteur van het NOS Journaal, tevens presentator van de Haagse politieke onderwerpen, Hans van der Werf, telefonisch al ter verantwoording was geroepen door de heer Schüttenhelm, en hem enkele vragen naar aanleiding van de vertoonde fragmenten had gesteld. Van een berisping in deze aan het adres van de heer Van der Werf was echter geen sprake.

Voor de in de zaal aanwezige actrice Ma Bons hoefde het na de pauze beslist niet meer. Zij had er schoon genoeg van, omdat volgens haar de schitterende teksten op het toneel werden vermoord. Met een "Ik zou ze er het liefst van af schoppen", verliet zij de zaal protesteerend, wat uiteraard werd geconstateerd door de aanwezige journalisten die maar wat graag haar mening de volgende dag in hun kolommen plaatsten.

Op de zaterdagavond, de dag na de generale repetitie, werden er door het NOS Journaal zelfs beelden vertoond, waarbij aanzienlijke aandacht aan de naakte acteurs en actrices werd geschonken. De maandag erna was in de kranten te lezen dat er geen opmerkelijke reacties

Weer een dag later, 24 juni, werd bekend gemaakt dat noch de Officier van Justitie te Amsterdam noch het bestuur van de NOS overwogen maatregelen te nemen ter voorkoming van de opvoering van 'Oh Calcutta'. Mr Hartsuiker, officier van Justitie in Amsterdam, bleek wel te hebben aangedrongen op enkele aanpassingen in de productie van de musical, terwijl het NOS-bestuur ter vergadering bijeen het onderwerp slechts terloops had besproken maar vooreerst geen mededelingen hierover wenste te doen.

Maar twee dagen later, 26 juni 1971, maakten de hoge heren in Hilversum wel bekend dat de Journaalredactie met het uitzenden van de opnamen van 'Oh, Calcutta' te ver was gegaan. In het journaal waren volgens het NOS Bestuur beelden getoond van deze overwegend naakte musical met het gevolg dat vijftig geschokte kijkers verontwaardigd opbelden en 88 boze brieven binnenkwamen bij de NOS. Na overleg met de staf van de programmadienst was het Bestuur van de NOS tot de conclusie gekomen dat deze wijze van registreren van een nieuwsbericht onjuist en ontoelaatbaar was. Dit standpunt was op die 26ste juni tevens ter kennis gebracht van de journaalredactie en de desbetreffende redacteur, zo deelde voorzitter Schüttenhelm tijdens een persbijeenkomst mee.

Tenslotte bemoeide zich ook minister Marga Klompé zich met de vertoonde flitsen van de musical. Zij deelde het oordeel van het NOS-bestuur dat de manier waarop scènes van de seksmusical 'Oh! Calcutta!' op de beeldbuis werden gebracht onjuist en ontoelaatbaar was. Ze reageerde daarmee op vragen gesteld door het toenmalige Tweede Kamerlid Jongeling van de GPV, die klaarblijkelijk een televisie in huis had, wat zeer ongebruikelijk was in kringen van deze partij.

Trouwens in de Nederlandse versie, die niet al te lang in de theaters was te zien, speelden onder anderen Willeke van Ammelrooy, Annie Breedveld, Paula Majoor, Jan Wegter en Natascha Emanuels een hoofdrol.

Advertentie van toen

de naakte waarheid over sunlight familiezeep

Sunlight Familiezeep is gewoon zuivere zeep. Zeep zonder poespas. Zonder duur parfum. Sunlight zeep is eerlijke zeep! Voor mensen die zoeken naar eenvoud! Zeep voor iedereen die zich gewoon lekker schoon wil wassen. En daar gaat 't juist om!

gewoon lekker zuiver...

2 tabletten slechts 55 cent

Bij de volgende toon is het...

tekst:
Hans Knot

Even een telefoonnummer zoeken en internet is vaak gewillig. Een postcode bij een adres vinden om de brief toch snel en goed ter plekke te krijgen? Geen probleem, daar is internet. Dien ik op te schieten om op tijd te zijn? Mijn horloge staat stil. Geen probleem, de mobiel geeft de tijd en trouwens de computer staat ook in slaaptoestand. Een druk op enter en binnen een paar seconden beeld met rechtsonder de juiste tijd, altijd!

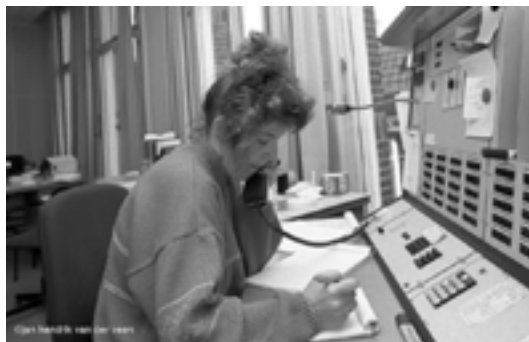
Het leven is vol snelheid en verzorgt ons via vele bronnen van de verwachte informatie. Maar denk even goed na en plaats je ruim veertig jaar terug in de tijd. Waren we toen wel zo goed af met de informatievoorziening? In de ziekenomroep, waar ik destijds werkzaam was in 1971, bedachten we de dagelijkse opening van uitzendingen te beginnen met een juffrouw die gedurende een minuut lang de tijd meldde, oplopend tot het hele uur waarna drie piepjes ons zouden begeleiden naar de openingsjingle van de dagelijkse uitzendingen van het programma van 'Halte Lijn 4', de toenmalige ziekenomroep van het Rooms Katholieke Ziekenhuis in Groningen.

Oudgedienden begrijpen waar ik heen wil. Het was destijds mogelijk een speciaal informatienummer te bel-len waarna een juffrouw in heel goed Nederlands je vertelde hoe de juiste tijd op dat moment was; teksten ingesproken op een bandje. Het was daarom ook altijd dezelfde juffrouw die je toesprak en niet alleen de minuten maar ook de seconden vermeldde in de tijdsopsomming. Er was dan ook geen sprake van een zogenaamd tweeweg gesprek, nee de juffrouw was absoluut alleenheersend en gaf je ook geen gelegenheid netjes te bedanken want voordat je het wist was de lijnverbinding al weer verbroken. Het was in de tijd dat nog niet vooraf werd vermeld dat 'dit informatienummer kost U 10 cent per 10 seconden'. Iedere gebruiker van de telefonische tijdmelding wist dat dit automatisch bij het kostenplaatje van dataverbruik via de telefoon op zou komen.

Als je in die tijd vanuit het Telefoondistrict Groningen naar de tijd belde werd je verbonden met een automaat die stond opgesteld aan de Reitemakersrijge in Groningen, in een van de vestigingen van de toenmalige P.T.T. – even uit het centrum gelegen. In datzelfde gebouw was er meer activiteit. Voor radiomakers die af en toe ook een schnabbel hadden binnen de publieke omroep in Hilversum, was het mogelijk om een lijnverbinding met de studio's in het Gooi te maken om bijvoorbeeld een gemaakte reportage door te sturen. In het zelfde hokje waar deze verbinding lag was ook een koptelefoon en microfoon, die ook in verbinding stond met Hilversum.

Al dan niet vergezeld door Henk Kok heb ik daar de nodige bezoeken gebracht op verzoek van de redactie van het NOS programma 'Met het oog op morgen' om mijn mening te geven inzake toenmalige ontwikkelingen op radiogebied, vooral gericht op de veranderingen die plaats vonden binnen het zeezendergebeuren. Ga er maar vanuit dat destijds het merendeel van de studiogasten een paar uur van tevoren op deze manier werd ondervraagd en de antwoorden netjes werden geknipt en gemonteerd in het geheel van het programma.

Aan de Reitemakersrijge was er ook volop ruimte voor de 10 dames van '008'. In die tijd zaten ze in een

gemeenschappelijke ruimte met elk een grote serie telefoonboeken voor de neus. Iedere persoon met een telefoonaansluiting, er waren alleen vaste aansluitingen, kreeg jaarlijks een nieuw telefoonboek toegestuurd gericht op eigen telefoon-district. Wenste men boeken die gericht waren op andere districten dan was het mogelijk daar een abonnement op te nemen. Grote bedrijven hadden dan een abonnement gericht op alle districten in het land, anderen weer meer specifiek op eigen taakstelling gericht. Had men echter een telefoonnummer nodig dan was het mogelijk in Groningen – net als andere delen van Nederland – te bellen met 008.

Geduld daarbij te hebben was soms belangrijk omdat er meerdere mensen tegelijk op zoek waren naar een telefoonnummer bij een persoon die men graag wenste te bereiken. En de dames op 008 deden er van alles aan om zo terdege mogelijk antwoord te verschaffen, hoewel dit natuurlijk ook weer afhankelijk was van de gestelde vraag van de persoon die de informatie telefoneerde en het moment waarop deze de informatie wenste. Uiteraard was bij deze wel zeer speciale afdeling er ook sprake van spitsuren. Bekend zijn de verhalen van de bellers die niet alleen 008 om informatie belden maar vooral om persoonlijke boodschappen te kunnen verkondigen en te delen met de dames achter de informatietafel.

Het ging aan deze bellers voorbij dat het team daar alleen maar zat om de abonnees van de nodige telefoonnummers te voorzien en bijvoorbeeld niet om aan te horen dat tante Pien nodig gebeld diende te worden omdat ze veel pijn aan haar heup had of dat oom Karel eens goed de waarheid diende te worden gezegd over hoe om dat gaan met neven en nichten. Ongestoord bellen met de informatieafdeling bleek voor bepaalde mensen meer dat men dacht te maken hebben met een theekransje waar het, zonder de personen in kwestie te zien, even gezellig bijpraten was.

Afsluitend kan worden vermeld dat de dames van 008 aan de Reitemakersrijge in Groningen iedere dag weer een nieuw telefoonboek kregen waarin de allernieuwste aansluitingen waren verwerkt om op die manier geheel op de hoogte te blijven en vooral om anderen te kunnen informeren. Het enorme complex van de telefooncentrale van de P.T.T. stond pal achter het grote centrale Postkantoor van Groningen aan de Munninkeholt en werd in 1958 opgeleverd nadat het ontwerp van het architectenkantoor Oom en Kuipers was goedgekeurd door de centrale directie van de P.T.T. . Enige jaren geleden werd het hoofdpостkantoor al verbouwd tot appartementen terwijl er ook een sportschool in is gevestigd. Ook zal het pand aan de Reitemakersrijge een woonfunctie krijgen.

Internet Surftips

Martin van der Ven
en Hans Knot

Hier vind je de trailer voor de documentaire die professor Wayne Hepler en zijn team maakte. Je ziet er zeker bekende gezichten in terug. Zodra het document op de markt komt in Europa dan zullen we het melden.
<https://www.youtube.com/watch?v=v08MsM3gWbE>

Een prachtige historische documentaire in zwart wit over Radio Mercur vind je via de volgende link:
<https://www.youtube.com/watch?v=G2KDy3HJmkQ>

Jan Yahu Pawul benaderde ons vanuit Polen om te melden dat hij een blog heeft over Rosko:
<http://emperor-rosko.blogspot.com>

Prachtige artikelen over de historie van de Britse radio en televisie: <https://www.transdiffusion.org/>

In augustus 1980 was de actie tegen de Magda Maria van ondermeer Radio Paradijs. Eén van de betrokken mariniers maakte in opdracht foto's van de actie en die zijn nu deels vrijgegeven.
<http://roofdierklasse.nl/index.php/jaguar/jaarboeken/1981/37-jaguar/jaarboek-1981/242-actie-magda-maria-radio-paradijs>

Mooi artikel over de fantastische loopbaan van Graham Webb is te vinden op de volgende link:
<http://www.dailytelegraph.com.au/newslocal/penrith-press/spider-weather-web-of-radio-magic/news-story/016caa2e7a61daab523897e5d2d940c3>

Vrouwelijke deejay: Het is al een tijd geleden dat we een vrouwelijke deejay konden noemen in ons blad. Onlangs werd een programma uit mei 1987 beluisterd waarin Maarten de Jong zijn vertrek bij Radio Monique aankondigde omdat hij voor een jaar naar de VS ging. Hij werd in dat programma bijgestaan door een Janien. De totale lijst van vrouwelijke deejays binnen de zeezenders kun je vinden op www.hansknot.com

Roy Sheeran werkte op de MV Galaxy van Radio London als technicus direct nadat het zendschip in december 1964 in Europa was gearriveerd. Hij heeft er recent een verhaal over gemaakt dat kan worden gevonden op:
<http://www.radiolondon.co.uk/rl/roysheeran/roymemoirs.html>

De volgende link is voor een BBC programma uit 1988 waarin men de piratenstations van die tijd belichtte.
<https://www.youtube.com/watch?v=rJLBA54ci6s>

Deel 2 vind je hier: <https://www.youtube.com/watch?v=x2gIbjtOhXI>

Chris Cary (NOVA) en Robbie Robinson (Dale) van destijds Sunshine Radio, verschenen in een programma op de nationale televisie in Ierland RTE TV1 om hun beleid met hun stations te verdedigen. Ook dit gebeurde in de jaren tachtig. <https://www.youtube.com/watch?v=an4tBxI81PU>

Vervolgens twee sites die Amerikaanse radio zijn gerelateerd:

- Aircheck Library VS Eldorado http://www.mcrcb.com/?page_id=45
- <http://mp3gratis.co/mp3/casey-kasem-american-top-40-download/>

Bijnaam: Ook al weer een tijdje geleden dat we een bijnaam konden noemen. Het gaat dit keer om een bijnaam van een presentator op Radio Veronica in 1963, Kees Jan Wichers. Hij noemde zichzelf bij herhaling KJ your DJ. De complete lijst met bijnamen kan worden gevonden op www.hansknot.com

In het grote fotoarchief op Flickr van Martin van der Ven en Hans Knot zijn ook steeds met oude radio's terug te vinden waarbij vooral aandacht voor radiotoestellen die op de schaal een of meerdere zeezenders hebben vermeld. <https://www.flickr.com/photos/offshoreradio/albums/72157635223769121>

WSJC-The World's Smallest Radio Station willen we ook onder je aandacht brengen. Het werd door twee jonge vrienden opgezet en een oude documentaire van de Voice of America berichtte over het station. https://www.youtube.com/watch?v=ubsV-n_3TN4

Een trip naar de MV Ross Revenge, de MV Communicator op 31 august 1985 door Hans-Joachim Backhus leverde 134 foto's terug te vinden op: <https://www.flickr.com/photos/offshoreradio/sets/72157673268960343>

Paul de Haan en Hans Knot brachten een bezoek aan het nieuwe 192 museum in Nijkerk en dat leverde 80 foto's op: <https://www.flickr.com/photos/offshoreradio/sets/72157675765617916>

Een ander museum is in Denemarken te vinden: <http://www.radiomuseum.dk/>

Bart Steenman, voorheen Monique, bracht met een aantal oud collega's een bezoek aan de Ross Revenge en stelde de foto's beschikbaar aan ons archief.

<https://www.flickr.com/photos/offshoreradio/albums/72157672527058613>

De Ross Revenge

foto: Bert Steenman

Radio Day 2017

Programma:

10:00 u

Deuren open / doors open

11:00 u

Opening/welcome by Katja Hoekstra & Stevie Gordon

11:15 - 11:30 u

Book presentation **Frans van der Beek** (Interview by Gerrie van den Berg)

11:45 - 12:15 u

Uitreiking/distribution of **offshore radio awards** (by Jan van Heeren)

12:30 - 13:30 u

Paul Rusling over/about radio adventures of the MV Communicator, Laser Radio Programming and Radio 270 RSL (Interview Gerrie van den Berg)

13:45 - 14:15 u

Ross Revenge restoration door/by Alan Beech

14:15 - 14:30 u

Film/footage "work on the Ross Revenge"

15:00 - 15:30 u

Presentation "DAB from a PC" by Alan Beech

15:45 - 16:00 u

Film / footage **Radioship St. Paul**

16:00 - 16:45 u

Mike Spenser over/about My shows on Laser and The Radioship St.Paul/Pirate 603 project (Interview Gerrie van den Berg)

17:00 u

Afsluiting door dagvoorzitters Katja Hoekstra & Stevie Gordon

Closing remarks the day's chairmen Katja Hoekstra & Stevie Gordon

20th
MAY
2017

The Entrepot
warehouse in
Harlingen

Bankrekening: NL85 INGB 0004 0657 00 tnv Mediacommunicatie

Bestellen: vermeld op de overschrijving aub uw adres en de bestelling. Of stuur een mailtje met deze gegevens naar: info@mediacommunicatie.nl

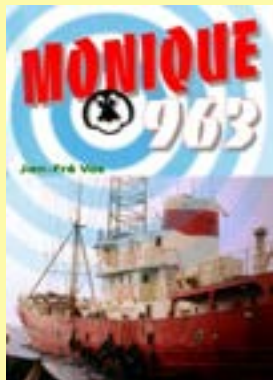
BOEKEN:

HET REM-EILAND, DE ONSTUIMIGE GESCHIEDENIS VAN RADIO EN TV NOORDZEE

- Hans Knot

In 2014 is het vijftig jaar geleden dat Radio en TV Noordzee van start ging. Een commercieel station dat vanuit volle zee haar programma's richting Nederland straalde. Hans Knot belicht de opkomst en ondergang van deze unieke onderneming in zijn nieuwste boek.

€ 20,50 (NL) of € 22,50 (België)

MONIQUE 963 - Jan-Fré Vos

Toen in maart 1980 de Mi Amigo zonk leek het gedaan met de Nederlandstalige zeezenders. Tot eind 1984. In december hoorden we ineens testuitzendingen van een nieuw Nederlandstalig station: Radio Monique. Het station werd ongekend populair en had een grote schare luisteraars. Joost den Draaijer, Tony Berk en Stan Haag waren weer terug op de radio. Bijna drie jaar duurde het avontuur. Op 25 november 1987 kwam de zendmast naar beneden en was het avontuur plotseling

€ 22,50 (NL) of € 24,50 (België)

“Toen niets mocht en alles toch kon” - Kris Diercks

Ontdek waarom John en Yoko op de vloer van hun Rolls belandden toen ze België doorkruisten. Waarom Queen eigenaar werd van 65 fietszadels en de meiden van de Ladybirds hun behaaitjes in de coulissen lieten. *Toen niets mocht en alles toch kon* neemt je mee naar die boeiende tijd toen alles verboden leek en alles toch mogelijk werd. Geniet van de turbulente jaren met wonderlijke verhalen en pikante anekdotes over Phil Bloom, Hoepla, de baanbrekende Hitweek, Willeke van Ammelrooy en de blote bipsen van Mary Porcelijn. Maar ook over de omstreden minister van Justitie Alfons Vranckx, de zedenmeester van Jazz Bilzen, de modderpoel op Woodstock en de schandaalfilms Blue Movie en Deep Throat.

Rijk geïllustreerd, full color boek voor € 24,95 (NL)

